

**HOTUBA YA WAZIRI WA AFYA NA USTAWI WA JAMII
MHE. DKT. SEIF SELEMANI RASHID (MB),
KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA
FEDHA KWA MWAKA 2015/16**

UTANGULIZI

- 1. *Mheshimiwa Spika***, kufuatia taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma za Jamii ndani ya Bunge lako Tukufu, ambayo imechambua Bajeti ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii, naomba kutoa hoja kwamba sasa Bunge lako likubali kupokea na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Kazi za Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kwa mwaka 2014/15 na Mipango ya Utekelezaji katika Bajeti ya mwaka 2015/16. Aidha, naliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Kawaida na Mpango wa Maendeleo ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kwa mwaka 2015/16.
- 2. *Mheshimiwa Spika***, awali ya yote, napenda kuchukua fursa hii kwa unyenyekevu mkubwa kumshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi imara na maelekezo yake ambayo yametupa mwongozo katika utendaji na kuimarisha huduma za afya na ustawi wa jamii. Mheshimiwa Rais ameendelea kuiunganisha Wizara na Taasisi za kitaifa na kimataifa ambazo zinachangia katika jitihada za Serikali za

kuboresha huduma za afya na ustawi wa jamii. Kwa Mwaka 2014, Mheshimiwa Rais amewezesha uboreshaji wa huduma za afya ya Mama na Mtoto kupitia Mpango wa "Global Financing Facility (GFF)" unaoratibiwa na Benki ya Dunia. Tanzania imekuwa nchi mojawapo kati ya nchi zitakazofadhiliwa katika mzunguko wa kwanza. Aidha, Mheshimiwa Rais amekuwa mstari wa mbele katika kuhimiza juhudi za kupambana na saratani ya tezi dume. Kwa jinsi hiyo Wizara itaendesha kampeni maalum ili kuendeleza juhudi hizo za kuelimisha jamii kuhusu kupima mapema kwa lengo la kutambua tatizo mapema na kulidhibiti. Kampeni hii itafanywa na Serikali kupitia Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kwa kushirikiana na wadau wake.

- 3. *Mheshimiwa Spika***, napenda kutoa shukurani za dhiti kwa **Mheshimiwa Dkt. Mohamed Gharib Bilal** Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miongozo na ushauri wake wa dhiti katika kuboresha huduma za Afya hapa nchini. Miongozo na maelekezo yake yamesaidia kuimarisha na kuboresha huduma za afya na ustawi wa jamii nchini.
- 4. *Mheshimiwa Spika***, napenda pia kuchukua fursa hii kumshukuru **Mheshimiwa Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb)**, Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake ambao umesaidia kuongeza ufanisi katika utendaji na kuimarisha huduma za afya na ustawi wa jamii.

Aidha, naomba nimpongeze kwa hotuba yake aliyowasilisha kwenye Bunge hili ambayo ni dira ya jinsi Serikali itakavyotekeleza majukumu yake katika mwaka 2015/16.

5. Mheshimiwa Spika, napenda niwashukuru **Mheshimiwa Celina Ompeshi Kombani (Mb)** Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na **Mheshimiwa Hawa Abdulrahman Ghasia (Mb)** Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, kwa ushirikiano wao uliowezesha kusimamia na kuboresha utoaji wa huduma za afya na ustawi wa jamii nchini. Pia, nawashukuru Mawaziri wa Wizara nyingine zote ambazo ushirikiano wao na Wizara yangu umechangia katika utoaji wa huduma za afya na ustawi wa jamii.

6. Mheshimiwa Spika, kipekee napenda kuishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma za Jamii, chini ya Mwenyekiti wake **Mheshimiwa Margareth Simwanza Sitta (Mb)**, kwa ushauri na maelekezo waliyoyotoa wakati wa maandalizi ya Bajeti hii. Aidha, namshukuru Waziri Kivuli wa Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii **Dkt. Anthony Gervas Mbassa (Mb)** kwa kuendelea kutupatia ushirikiano mkubwa katika kutekeleza majukumu ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii. Naahidi kuzingatia ushauri wao katika kutekeleza majukumu ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii. Pia, nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa kuchangia hotuba zilizotangulia. Michango yao imesaidia

kuboresha hotuba yangu. Nawaahidi kwamba, Wizara yangu itazingatia ushauri wao na ninaahidi kuwapa ushirikiano katika kutekeleza majukumu na kazi zilizopangwa.

- 7. *Mheshimiwa Spika***, napenda kutoa pongezi kwa Waheshimiwa Wabunge walioteuliwa kuwa Mawaziri na Naibu Mawaziri katika Wizara mbali mbali. Aidha, naomba kuwapongeza **Mheshimiwa Dkt. Grace Khwaya Puja** na **Mheshimiwa Innocent Rwabushaija Sebba** ambao wameteuliwa kuwa wabunge. Nawapongeza kwa uteuzi wao na ninawaahidi kuwapa ushirikiano ili tuendelee kuwatumikia wananchi kwa pamoja.
- 8. *Mheshimiwa Spika***, naomba kutoa salamu za pole kwako, Bunge lako Tukufu, kwa familia na wananchi wa jimbo la Mbinga Magharibi kwa kifo cha **Mheshimiwa Kapteni John Damian Komba** aliyekuwa Mbunge wa Jimbo hilo. Aidha, nachukua nafasi hii kuwapa pole wananchi wote waliopoteza ndugu na jamaa zao kutokana na sababu mbalimbali ikiwa ni pamoja na magonjwa, ajali na majanga mbali mbali. Vilevile, natoa pole kwa waathirika wa mvua ya mawe iliyoambatana na mafuriko yaliyotokea Wilaya ya Kahama katika Mkoa wa Shinyanga, Mkoa wa Kusini Magharibi pamoja na mafuriko mengine yaliyotokea sehemu mbalimbali nchini.

Pia, natoa pole kwa wagonjwa na majeruhi wa ajali mbalimbali waliopo hospitalini na majumbani. Namuomba Mwenyezi Mungu awaponye haraka, ili waweze kuendelea na ujenzi wa Taifa.

9. *Mheshimiwa Spika*, napenda kutoa taarifa kwa Bunge lako Tukufu kwamba kufuatia maelekezo ya Mheshimiwa Rais, Sekta ya Afya imeingia rasmi katika Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa (BRN) kuanzia mwaka 2015/16. Wizara kwa kushirikiana na Wadau mbali mbali imeshafanya maandalizi ya awali ya kutekeleza Mpango huu. Vipaumbele vilivyoibuliwa kwa ajili ya utekelezaji ni:

- i. Utendaji wa kufikia malengo (Performance Management) wa vituo vya kutolea huduma za afya katika ngazi za Halmashauri yaani Hospitali, Vituo vya Afya na Zahanati,
- ii. Kuwepo watumishi wa afya na ustawi wa jamii wa kutosha katika vituo vya kutolea huduma za afya,
- iii. Upatikanaji wa dawa muhimu, vitendanishi, vifaa tiba na vifaa vingine vya matumizi katika hospitali za Halmashauri, Vituo vya Afya na Zahanati kwa nchi nzima na
- iv. Afya ya Uzazi, Mama na Mtoto.

VIPAUMBELE VYA WIZARA KATIKA BAJETI YA MWAKA 2015/16

10. *Mheshimiwa Spika*, vipaumbele vya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii katika bajeti ya mwaka 2015/16 ni kama ifuatavyo:

- i. Kuimarisha Huduma za Kinga, Tiba, kuongeza usawa katika utoaji wa huduma za afya ili kupunguza vifo vya kinamama wajawazito,
- ii. Kuimarisha miundombinu kwenye vyuo vya mafunzo ya afya na vyuo vya ustawi wa jamii kwa lengo la kuongeza udahili na upatikanaji wa rasilimali watu,
- iii. Kuendeleza ujenzi, upanuzi na ukarabati wa miundombinu ya kutolea huduma za afya katika Hospitali ya Taifa Muhimbili, Taasisi ya Mifupa Muhimbili (MOI), Hospitali Maalum kama vile Taasisi ya Saratani Ocean Road, Mirembe na Kibong'oto; pia Hospitali za Rufaa za Kanda zikiwemo zile za Mbeya na Mtwara,
- iv. Kuimarisha mazingira ya ubia na ushirikiano kati ya Serikali na Sekta binafsi katika utoaji wa huduma za afya (PPP),
- v. Kuimarisha huduma za lishe na upatikanaji wake katika jamii na vituo vya kutolea Huduma za Afya,

- vi. Uimarishaji wa huduma za Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA),
- vii. Kutekeleza Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa (BRN),
- viii. Kuhamasisha wananchi kwa nia ya kuongeza idadi ya wanaojiunga na Mifuko ya Bima za Afya.

MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MWAKA 2014/15 NA MWELEKEO WA KAZI ZITAKAZOTEKELEZWA KATIKA MWAKA 2015/16

11. *Mheshimiwa Spika*, Wizara katika kutekeleza majukumu yake inazingatia Sera, Mipango na Mikakati mbalimbali ya kitaifa na kimataifa ikiwa ni pamoja na Malengo ya Maendeleo ya Milenia, Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025), Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (2011/12 – 2015/16), Mkakati wa II wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini (2010), Sera ya Afya (2007), Mpango Mkakati wa III wa Sekta ya Afya (2009 -2015), Mpango Kazi wa II wa Taifa wa Huduma na Matunzo kwa Watoto walio katika Mazingira Hatarishi (2013 – 2017), Mpango wa Maendeleo ya Afya ya Msingi (MMAM 2007– 2017), Sera ya Taifa ya Wazee (2003) na Sera ya Taifa ya Huduma na Maendeleo ya Watu Wenye Ulemavu (2004). Aidha, Wizara imeendelea kutekeleza malengo yaliyoainishwa katika Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi ya mwaka 2010.

Mwenendo wa Mapato, Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo

12. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii hukusanya mapato yake kutoka Bodi na Mabaraza mbalimbali ya Wizara, ada za uchangiaji wa gharama za mafunzo, marejesho ya masurufu, malipo ya ununuzi wa vitabu vya maombi ya zabuni, pamoja na makusanyo yatokanayo na utoaji wa huduma katika Taasisi na Mashirika yaliyo chini ya Wizara. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2015 Wizara imekusanya jumla ya **Shilingi 80,629,245,000.00** ikilinganishwa na makadirio ya **Shilingi 78,671,519,016.00** yaliyoidhinishwa kwa mwaka 2014/15. Hii ni asilimia **102.5** ya makadirio ya makusanyo ambayo yamevuka lengo kutokana na usimamizi thabiti na matumizi ya TEHAMA. Katika mwaka 2015/16, Wizara inatarajia kukusanya **Shilingi 122,309,541,000.00**.

13. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15, jumla ya **Shilingi 659,743,825,000.00** ziliidhinishwa kwa ajili ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 354,014,333,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 305,729,492,000.00** za Miradi ya Maendeleo. Hadi kufikia mwezi Aprili 2015 jumla ya **Shilingi 523,273,499,325.00** zilipokelewa. Kati ya fedha zilizopokelewa **Shilingi 273,232,217,789.00** ni fedha za Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 250,041,281,536.00** ni fedha za Miradi ya Maendeleo.

Kati ya fedha zilizopokelewa jumla ya **Shilingi 352,399,186,594.00** zilitoka Hazina na kutumika kwa ajili ya utekelezaji wa majukumu mbalimbali ya Wizara. Vilevile, dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi vyenye thamani ya **Shilingi 170,874,312,731.00** vilipokelewa kutoka kwa Wadau wa Maendeleo ambao ni Mfuko wa Dunia wa Kupambana na UKIMWI, Malaria na Kifua Kikuu na Benki ya Maendeleo ya Afrika. Kati ya fedha zilizopokelewa kutoka Hazina, **Shilingi 273,232,217,789.00** zilitumika kwa Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 79,166,968,805.00** kwa matumizi ya Miradi ya Maendeleo.

RASILIMALI WATU KATIKA SEKTA YA AFYA

- 14. *Mheshimiwa Spika***, Sekta ya Afya imekuwa ikikabiliwa na upungufu wa watumishi kwa muda mrefu. Kwa mwaka 2011/12 sekta ilikuwa na upungufu wa watumishi kwa asilimia **58** ikilinganishwa na mahitaji halisi. Katika kipindi cha miaka mitano 2011-2015, Wizara yangu imetekeleza mikakati mbalimbali inayolenga kutatua changamoto hiyo. Mikakati hiyo ni pamoja ni kudahili wanafunzi **35,973** katika vyuo vya afya (**Kiambatisho Na. 1a**). Baada ya kuhitimu masomo yao Serikali ilihakikisha wanaajiriwa katika Mamlaka mbalimbali za ajira ambapo jumla ya watumishi wapya **35,574** waliajiriwa (**Kiambatisho Na. 1b**).

Haya ni mafanikio makubwa kwa Serikali kwani ajira hizo zimepunguza uhaba wa watumishi kama nilivyoeleza awali yaani kutoka asilimia **58** mwaka 2011/12 hadi asilimia **52** mwaka 2014.

15. Mheshimiwa Spika, baada ya kuelezea mafanikio yaliyopatikana katika kipindi cha miaka mitano eneo la rasilimali watu, naomba sasa nitoe taarifa utekelezaji wa kazi zilizofanyika katika eneo hili kwa mwaka 2014/15. Katika kipindi hicho, Wizara imeendelea kuongeza idadi ya wanafunzi watarajali wanaodahiliwa katika vyuo vya afya na ustawi wa jamii kutoka wanafunzi **8,582** mwaka 2013/14 hadi **11,192** mwaka 2014/15. Hivyo, Serikali imevuka lengo la Mpango wa Maendeleo ya Afya ya Msingi (MMAM) la kudahili wanafunzi **10,000** waliotarajiwa kudahiliwa ifikapo mwaka 2017. Aidha, Wizara imeendelea kufadhili wanafunzi **241**, wanaochukua mafunzo ya uzamili katika vyuo mbalimbali ndani na nje ya nchi. Hii ni sehemu ya jitihada za Serikali za kupunguza uhaba wa wataalam wanaotoa huduma za kibingwa nchini. Tangu mwaka 2010 hadi sasa jumla ya wanafunzi **768** wamepata utaalam wa kibingwa katika fani mbalimbali.

16. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imekuwa ikitekeleza Mkakati wa TEHAMA katika Sekta ya Afya kwa kuwianisha na majukumu mbalimbali ya Wizara. Katika kuwianisha Mkakati huo na upatikanaji wa rasilimali watu, Wizara imeanzisha mafunzo kwa njia ya ki-elektroniki kwa wanafunzi wauguzi wanaojiendeleza

kutoka ngazi ya cheti kwenda stashahada. Hadi sasa jumla ya wanafunzi **154** walidahiliwa katika mafunzo hayo. Aidha, Wizara ilinunua na kusambaza vyuoni vifaa vya kufundishia vikiwemo kompyuta za mezani **400**, printa **24** na mashine kubwa **8** za kudurufu. Vilevile, Wizara imeboresha vyo vya kufundishia Tabibu Meno vya Tanga na Mbeya kwa kuvinunulia mashine mbili za *X-ray* zinazohamishika kwa ajili ya mafunzo kwa vitendo. Mwaka 2015/16, Serikali itaendelea kuongeza idadi ya vituo vya kutolea huduma, kuongeza idadi ya ajira za watumishi wa Sekta ya Afya na udahili wa wanafunzi watarajali.

17. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara itakamilisha mtaala wa Mafundi Sanifu Meno kwa kufuata mfumo wa Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi. Aidha, Wizara itaratibu uanzishwaji wa mafunzo ya Shahada katika Fani za Tiba na Uuguzi katika Chuo cha Madaktari Wasaidizi Mbeya na Chuo cha Uuguzi Bagamoyo. Kazi hii itafanywa kwa kushirikiana na Chuo cha Mtakatifu Joseph cha Songea na Chuo Kikuu cha Sayansi za Tiba cha Kilimanjaro, kwa kufuata Mfumo wa Tuzo za Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi.

18. Mheshimiwa Spika, Wizara, imeendelea kuboresha huduma za mafunzo kwa vitendo katika Chuo cha Bagamoyo na Chuo Kikuu cha Hurbert Kairuki kwa kuvipatia vifaa mbalimbali vya kufundishia. Aidha, Wizara imekarabati chuo cha Newala na kununua vifaa vya maabara kwa ajili ya mafunzo kwa vitendo. Vilevile,

katika kuhakikisha tija na ufanisi kazini, Wizara inaendelea kutathmini utendaji wa watumishi wake kwa kutumia mfumo wa wazi wa upimaji wa watumishi (OPRAS).

19. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa wataalam wanaojiriwa wanabaki maeneo waliyopangiwa kwa kuboresha mazingira ya kufanyia kazi. Kwa mwaka 2014/15, Wizara inaendelea na ujenzi wa nyumba **90** za watumishi wa vituo vya afya na zahanati katika Halmashauri za Mikoa ya Arusha (20), Manyara (30), Pwani (20) na Morogoro (20). Katika mwaka 2015/16 jumla ya nyumba **220** zitajengwa katika Mikoa ya Kigoma (30), Mwanza (20), Shinyanga (40), Simiyu (48), Kagera (10), Tanga (10), Geita (10), Pwani (12), Arusha (20) na Manyara (20).

20. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15 Serikali imetoa kibali cha ajira za wataalam **8,589** wa kada mbalimbali za afya. Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma, Ofisi ya Waziri Mkuu Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, imewapangia vituo vya kazi jumla ya wataalam **8,345** katika vituo vya kutolea huduma ngazi ya Zahanati hadi Hospitali ya Mkoa na wataalam **244** katika Hospitali zilizo chini ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii **(Kiambatisho Na. 2)**.

Mgawanyo wa wataalam hawa umezingatia uwiano ili kupunguza changamoto za watumishi wa kada ya afya.

21. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa itahakikisha kuna uwiano wa wafanyakazi wa kutoa huduma hasa katika ngazi ya afya ya msingi nchini na kutoa kipaumbele kwenye mikoa **12** yenye upungufu mkubwa wa watumishi. Mikoa hiyo ni Simiyu, Geita, Kigoma, Mwanza, Shinyanga, Kagera, Mara, Tabora, Katavi, Singida, Dar es salaam na Pwani

URATIBU, UFUATILIAJI NA UGHARAMIAJI HUDUMA ZA AFYA

Uratibu na Ufuatiliaji Huduma za Afya

22. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kuratibu mahusiano ya kiutendaji, ufuatiliaji na tathmini kwa kushirikisha Ofisi ya Waziri Mkuu Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa na Wadau wa Maendeleo. Vikao vya pamoja vya wadau wa sekta ya afya vimefanyika ili kupima na kuboresha utendaji katika Sekta. Kwa kupitia vikao hivyo, wadau mbali mbali wameshiriki katika kufanya ufuatiliaji wa utoaji huduma za afya na kupanga vipaumbele vya sekta kwa pamoja vikiwemo vipaumbele vya Tekeleza Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa (BRN).

23. *Mheshimiwa Spika*, katika kuhakikisha ushirikishwaji wa wananchi na uwajibikaji katika kutekeleza vipaumbele vya sekta ya afya, Wizara ilianzisha utaratibu wa kufanya tathmini shirikishi kwa kutumia nyenzo ya kijamii (Community Score Card). Nyenzo hii ina viashiria vyenye vigezo maalum vinavyoshirikisha pande zote mbili wakiwemo watoa huduma na watumia huduma. Lengo ni kuongeza uwazi na uwajibikaji ili kuboresha kiwango cha utoaji wa huduma za afya kwa wananchi. Tathmini hiyo ilifanyika katika zahanati na vituo vya afya vya Serikali vya Halmashauri za Wilaya **11** za Bagamoyo, Mvomero, Morogoro, Mpwapwa, Chamwino, Karatu, Monduli, Arusha, Hai, Rombo na Moshi. Aidha, Wizara imehakikisha dhana ya utawala bora inazingatiwa, kwa Halmashauri mpya **29** ambazo zilipatiwa mafunzo ya kuunda Bodi za Halmashauri za Huduma za Afya. Hadi kufikia Aprili, 2015 Halmashauri **21** kati ya zilizopatiwa mafunzo ziliunda Bodi (**Kiambatisho Na.3**).

24. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI imeboresha upatikanaji wa takwimu za utoaji wa huduma za afya kutoka vituo vya kutolea huduma nchini kwa kutumia programu ya DHIS2. Kwa sasa upatikanaji wa taarifa umekuwa rahisi na wa kuaminika kwa wastani wa **asilimia 90** kwa kila mwezi.

- 25. *Mheshimiwa Spika***, Wizara inaendelea na utekelezaji wa Mpango Mkatati wa TEHAMA (eHealth) 2013-2018, lengo ni kutumia TEHAMA katika kuboresha huduma za afya. Aidha, TEHAMA imesaidia kupata takwimu sahihi kwa wakati, kudhibiti mapato, dawa, vitendanishi, vifaa na vifaa tiba. Mpango huo unajumuisha matumizi ya mifumo ya kielektroniki, tiba mtandao na matumizi ya simu za kiganjani (mHealth). Aidha, Wizara imeziunganisha hospitali za rufaa za kanda za Bugando, KCMC na Hospitali Maalum ya Ocean Road katika mfumo wa tiba mtandao (telemedicine). Utaratibu huu umerahisisha upatikanaji wa huduma za ushauri na tiba kwa wagonjwa wengi kwa kutumia wataalam wachache na gharama nafuu. Vilevile, Wizara imeandaa Mwongozo wa Ufungaji wa Mfumo wa Kielektroniki katika Vituo vya Kutolea Huduma za Afya Nchini. Pia, Wizara imekamilisha kuunganisha Hospitali zote za Rufaa za Mikoa katika mkongo wa Taifa na kuzifanya kuwa na uwezo wa kuwasiliana na kubadilishana taarifa kwa urahisi.
- 26. *Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2015/16, Wizara itaunganisha Hospitali Maalum za MOI na Mirembe; Hospitali za Rufaa za Mkoa za Morogoro na Lindi, Hospitali ya Rufaa Ngazi ya Mkoa ya Nyangao; Hospitali za Halmashauri za Mafia, Nachingwea na Kilosa; na Hospitali Teule ya Turiani kwenye tiba mtandao. Aidha, Wizara itafunga mifumo ya kielektroniki (HoMIS) katika hospitali za Rufaa za Mikoa ya Dodoma, Amana,

Temeke, Mount Meru, Manyara, Morogoro, Kagera, Iringa na Mtwara. Vilevile, itafunga katika hospitali za Ndanda na hospitali maalum ya Kibong'oto. Wizara pia, itawezesha hospitali kuunda kamati za kusimamia utekelezaji ili kuhakikisha uendelevu na ufanisi wa mifumo hiyo. Vilevile, Wizara inaboresha mfumo wa kielekroniki wa kutayarisha mipango (PlanRep) ili kuwezesha Halmashauri kuandaa mpango na bajeti kwa urahisi.

27. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imefanya upanuzi wa mfumo wa matumizi ya simu kwa ajili ya kutolea taarifa mbalimbali za sekta ya afya (m-Health) katika Halmashauri za Mikoa ya Kagera na Kilimanjaro. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaendeleza mfumo huo katika Halmashauri za Mikoa ya Mwanza, Geita, Mara, Kigoma, Arusha, Rukwa, Mbeya na Dar es Salaam (Kinondoni na Ilala).

Ugharamiaji wa Huduma za Afya

28. *Mheshimiwa Spika*, Sera ya Afya ya mwaka 2007 inaelekeza kuwa wananchi wote wapate huduma za afya bila kikwazo cha fedha wala kujali hali yao ya kiuchumi katika jamii (socio – economic status). Aidha, Sera imesisitiza uwepo wa vyanzo vya fedha vinavyoaminika pamoja na kuhakikisha sekta ya afya inapata raslimali za kutosha za kugharamia huduma za afya. Mkakati mkubwa umekuwa katika kuongeza wigo wa wanufaika wa bima ya afya.

Hadi Machi 2015, wafaidika walio chini ya bima mbali mbali za afya nchini ni **asilimia 22.82 (Kiambatisho Na.4)**. Ilani ya Uchaguzi ya Chama Tawala ya 2010 ilidhamiria kufikia **asilimia 30** ya wananchi wote. Ili kuhakikisha mafanikio haya yanaendelezwa na kuboreshwa, Wizara imeandaa Mkakati wa Ugharamiaji Huduma za Afya Nchini unaoainisha njia madhubuti za kuhakikisha kuwa wananchi wote wanapata hifadhi ya jamii katika eneo la afya. Utekelezaji wa mkakati huo utanza baada kuridhiwa na Serikali kwa mujibu wa utaratibu.

29. *Mheshimiwa Spika*, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya umeanza kutumia Mfumo wa malipo wa kieletroniki kwa vituo **228** kati ya vituo **250** vilivyokusudiwa. Mfumo huu utawezesha malipo kufanyika ndani ya siku **60** zilizowekwa kisheria tangu watoa huduma wanapowasilisha madai. Aidha, ili kupeleka huduma karibu na jamii, Mfuko umeanza ujenzi wa ofisi za Mikoa ya Dodoma na Mbeya. Vilevile, Mfuko umejenga miundo mbinu ya kielektroniki yenye uwezo mkubwa wa kuhifadhi taarifa mbalimbali za Mfuko ikiwemo taarifa za wanachama. Kuanzia tarehe 27/10/2014 hadi 28/02/2015, Mfuko ulikusanya taarifa za wanachama kupitia fomu maalum na unaendelea na uhakiki wa taarifa hizo. Mara baada ya zoezi kukamilika taarifa zitaingizwa kwenye mfumo mpya wa Mfuko na hivyo kuweza kutoa vitambulisho vipya vitakavyosaidia

kurahisisha huduma kwa wanachama na kudhibiti matumizi ya huduma kwa wasiostahili.

30. *Mheshimiwa Spika*, hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2015, Mfuko chini ya Mpango wa Bima ya Afya (NHIF) na Mfuko wa Jamii (CHF) ulikuwa unahudumia jumla ya wanufaika **8,729,389** ambao ni sawa na asilimia **20** ya wataanzania wote kwa mujibu wa sensa ya mwaka 2012. Kati ya hao idadi ya wanufaika wa Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya ilikuwa **3,144,115** ambao ni sawa na asilimia **7.2** na kwa Mfuko wa Afya ya Jamii ilikuwa na jumla ya wanufaika **5,585,274** ambao ni sawa na asilimia **12.8** ikilinganishwa na idadi ya wataanzania wote. Mafanikio haya yametokana na juhudi mbalimbali zikiwemo, mabadiliko ya Sheria ambayo yameuwezesha Mfuko kuongeza uandikishaji wa makundi mbalimbali kama; vikundi vya wajasiriamali na ushirika, wanafunzi, Taasisi za kidini, Madiwani, na mashirika binafsi ambayo awali yalikuwa hayaruhusiwi.

31. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imefanya mapitio ya viwango vya tozo za uchangiaji za huduma za tiba nchini na kupendekeza viwango vipya ambavo vitaanza kutumika kuanzia 1 Julai, 2015. Kamati Maalum imeundwa inayojumuisha wadau mbali mbali wa sekta ya afya ambayo ina jukumu la kupokea mapendekezo na maboresho ya tozo hizo. Lengo likiwa ni kulinda haki ya Wananchi, Watoa Huduma Afya na Watoa Huduma za Bima za Afya.

32. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza Mpango wa Mfuko wa Afya ya Jamii Mijini-Tiba kwa Kadi, halmashauri za Mikoa ya Pwani (Mji mdogo wa Kibaha), Tabora (Manispaa), Kigoma (Ujiji), Geita (Mji wa Geita), Katavi (Mji wa Mpanda), Njombe (Mji wa Njombe na Makambako), Manyara (Mji wa Babati) na Morogoro (Manispaa) wameanzisha huduma za Tiba kwa Kadi. Aidha, Manispaa na Miji katika Mikoa ya Mwanza, Tanga, Lindi, Singida zipo katika hatua mbalimbali za kutunga Sheria ndogo. Katika kufanikisha uanzishwaji wa Mpango wa Tiba kwa Kadi, Wizara inawakumbusha Watendaji wa Halmashauri za Manispaa au Miji kuzingatia uanzishwaji na utekelezaji wa mpango wa Tiba kwa Kadi.

HUDUMA ZA KINGA

Udhibiti wa Magonjwa

33. *Mheshimiwa Spika*, Wizara iliendelea kufuatilia mwenendo na viashiria vya magonjwa yanayotolewa taarifa kitaifa na kimataifa ikiwa ni pamoja na magonjwa ya milipuko. Aidha, utoaji wa taarifa za magonjwa kwa njia ya simu kwa kutumia mfumo wa kielektroniki umeimarishwa sambamba na kutoa mafunzo kwa wataalam (1,036) wa ngazi zote katika Mikoa ya Kilimanjaro (385), Mwanza (361) na Kagera (290).

Teknolojia hiyo imerahisisha upatikanaji wa taarifa za magonjwa kwa haraka na hivyo kuwezesha kudhibiti magonjwa ya milipuko. Mpango huo utaendelezwa katika mikoa mingine mwaka 2015/16.

34. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kufuatilia mwenendo na viashiria vya magonjwa yanayotolewa taarifa kitaifa na kimataifa ikiwa ni pamoja na magonjwa ya milipuko. Aidha, Serikali itaendelea kupanua utekelezaji wa Mkakati wa TEHAMA wa Wizara ili kuhakikisha taarifa za magonjwa zinapatikana kwa wakati na kwa uhakika zaidi. Vilevile, Wizara itaimarisha utoaji wa taarifa za magonjwa kwa njia ya simu kwa kutumia mfumo wa kielektroniki (eIDSR) kwa kuendesha mafunzo kwa wataalam **1,928** wa afya kutoka vituo vya kutolea huduma za afya nchini. Pia, Serikali itaendelea kufanya ufuatiliaji wa magonjwa pamoja na matukio mbalimbali ya kiafya kwa kutekeleza mpango kazi uliopo unaozingatia Kanuni za Afya za Kimataifa za mwaka 2005.

35. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imefuatilia na kuchukua tahadhari za kudhibiti magonjwa katika mipaka ya nchi yetu yanayoweza kuingia kutokana na wasafiri wanaoingia nchini kwa kuzingatia kanuni za afya za kimataifa (International Health Regulations -IHR). Hatua hizo zimefanikisha kuzuia ugonjwa hatari wa Ebola kutokuingia nchini. Aidha, Wizara ilipeleka Wataalam watano nchini Sierra Leone na Liberia kusaidia kukabiliana na ugonjwa wa Ebola na pia kutoa

fursa ya wataalam wetu kujifunza na kupata uzoefu wa kukabiliiana na ugonjwa huo ambao haujawahi kutokea hapa nchini. Napenda kutoa taarifa kwa Bunge lako Tukufu kuwa wataalam wetu wote wamerudi na wapo salama na wanaendelea kushirikiana na wataalam wengine ili kuimarisha uthibiti wa ugonjwa wa Ebola na magonjwa mengine ya mlipuko nchini.

36. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kufanya ufuatiliaji wa magonjwa mapya yanayojitokeza ikiwemo mafua yanayosababishwa na virusi mbalimbali. Vituo maalum **vitano** vilianzishwa kwa ajili ya ufuatiliaji huo katika hospitali za Kibondo (Kigoma), Sekou Toure (Mwanza), Haydom (Manyara), Mwananyamala na Kliniki ya *International School of Tanganyika* za Dar es Salaam. Aidha, Wataalam **280** kutoka Mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Mara, Mwanza, Kagera, Kigoma, Katavi, Rukwa na Mbeya na sita kutoka Zanzibar walipatiwa elimu ya namna ya kujikinga na magonjwa hayo ikiwemo ugonjwa wa Ebola. Vilevile, Wizara imeboresha Maabara Kuu ya Taifa na Maabara ya Mbeya ili magonjwa hayo yaweze kuthibitishwa hapa nchini, na taratibu za kupata ithibati toka Shirika la Afya Duniani zinaendelea.

37. *Mheshimiwa Spika*, kama unavyofahamu, siku za hivi karibuni nchi yetu imepokea idadi kubwa ya wakimbizi kutoka nchi ya Burundi. Hadi tarehe 25 Mei, 2015 jumla ya wakimbizi **50,829** wameingia nchini. Pamoja na hali hiyo kumetokea mlipuko wa ugonjwa wa kipindupindu

ambapo hadi tarehe 25 Mei, 2015 jumla ya wagonjwa **4,435** waliripotiwa kuwa na ugonjwa huo na vifo **31** vimetokea. Serikali kupitia Wizara yangu imetoa dawa zenye thamani ya **Shilingi milioni 309** ambazo zinatumika kudhibiti ugonjwa huo katika makambi ya wakimbizi hao. Aidha, wataalam wa afya **91** kutoka maeneo mbalimbali nchini wamepelekwa katika kambi hizo ili kuimarisha utoaji huduma.

- 38. *Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kufanya ufuatiliaji wa magonjwa ya mafua ikiwemo mafua makali ya ndege katika vituo vitano maalum vilivyoanzishwa kwa ajili ya ufuatiliaji. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI itaendelea kufanya ufuatiliaji wa magonjwa na kudhibiti yale yanayojitokeza, kwa kuwatumia watumishi wa afya ngazi ya jamii (Community Health Workers).
- 39. *Mheshimiwa Spika***, Wizara kupitia programu ya *Field Epidemiology Laboratory Training* imeendelea kutoa mafunzo ya muda mrefu na mfupi ya Epidemiolojia ambapo jumla ya wanafunzi **10** walihitimu mafunzo ya miaka miwili katika ngazi ya uzamili mwaka 2014. Aidha, Wizara iliendelea kutoa na kusambaza chanjo ya kuzuia kichaa cha mbwa kwa kununua jumla ya chanjo **7,000** ambapo **2,000** zilisambazwa katika eneo la mradi wa majaribio wa kutokomeza kichaa cha mbwa unaotekelezwa katika Mikoa ya Dar es Salaam, Mtwara, Lindi, Morogoro na Pwani.

Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI ilihakikisha kuwa chanjo ya kuzuia kichaa cha mbwa inapatikana wakati wote kupitia Bohari ya Dawa (MSD).

Udhibiti wa Malaria

40. *Mheshimiwa Spika*, Serikali imeendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Kudhibiti Malaria 2014 – 2020 kwa kutekeleza afua mbalimbali za kuzuia na kudhibiti ugonjwa wa malaria nchini. Kupitia afua hizo kiwango cha maambukizi ya malaria kimeshuka kutoka asilimia **18** mwaka 2008 hadi kufikia asilimia **9.2** mwaka 2011/12. Lengo ni kufikia asilimia tano mwaka 2016. Aidha, utekelezaji wa afua mbalimbali umechangia katika kufikia kwa malengo ya milenia ambapo matumizi bora ya vyandarua pamoja na upatikanaji wa dawa umesaidia kuokoa maisha ya watoto **60,000** ambao wangepariki kwa ugonjwa wa malaria kila mwaka. Kupungua kwa idadi ya wagonjwa kutoka wagonjwa **326** kwa kila watu **1,000** mwaka 2009 hadi kufikia wagonjwa **161** kwa kila watu **1,000** mwaka 2014.

41. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2014/15, Wizara ilisambaza dozi **12,911,100** za dawa mseto ya kutibu malaria na vitendanishi vyenye jumla ya vipimo **28,130,736** vya kupima malaria (mRDT), katika vituo ili kuthibitisha uwepo wa vimelea kabla ya matibabu. Aidha, Wizara iligawa vyandarua **500,000** katika shule za msingi na Sekondari za Mikoa ya Lindi, Mtwara na

Ruvuma kupitia Programu ya Wanafunzi Shuleni. Vilevile, Wizara iliendelea na zoezi la kunyunyizia dawa ukoko ndani ya nyumba katika Mikoa ya Kanda ya Ziwa na kufikia nyumba **400,000** ambapo takriban wananchi **2,000,000** walikingwa dhidi ya malaria katika maeneo hayo. Katika mwaka 2015/16, Serikali itaendelea kutekeleza mpango wa kuangamiza viluwiluwi vya mbu kwa kutumia viuadudu vya kibailojia katika kata za Jiji la Dar es Salaam pamoja na miji sita iliyofanyiwa maandalizi ya Mpango huo. Miji hiyo ni Kibaha, Mwanza, Musoma, Bukoba, Shinyanga na Geita.

Udhibiti wa Kifua Kikuu na Ukoma

- 42. *Mheshimiwa Spika***, Wizara imeendelea kuboresha huduma za kifua kikuu sugu ikiwa ni pamoja na kufanya ugatuzi wa matibabu yake, kwa kuanzisha vituo vitano vya kutoa huduma hizo katika Mikoa ya Dar es Salaam, Morogoro, Geita na Mwanza pamoja na Zanzibar. Aidha, Wizara imekamilisha zoezi la tathmini katika migodi mitatu ya Mererani, Geita na Mwadui kwa hatua za awali za kuanzisha huduma za kuthibiti kifua kikuu katika maeneo ya migodi na machimbo. Vilevile, maabara za kifua kikuu nchini zimeboreshwa kwa kupatiwa mashine **40** za *Gene-Xpert* (**Kiambatisho Na. 5**).
- 43. *Mheshimiwa Spika***, Wizara imeendelea kutoa matibabu ya kifua kikuu na ukoma bila malipo kwa wagonjwa wote wanaogundulika kuwa na kifua kikuu

na ukoma. Takwimu zinaonyesha kuwa asilimia **90** ya wagonjwa wa kifua kikuu walioanza matibabu wanapona, ikilinganishwa na kiwango cha uponyaji kilichowekwa na Shirika la Afya Dunia cha asilimia **85**. Aidha, Wizara imeandaa mkakati na miongozo ya kuboresha huduma za kifua kikuu kwa watoto nchini. Huduma hizo zimesambazwa katika katika Mikoa ya Dar es Salaam, Tanga, Morogoro, Iringa, Mbeya, Shinyanga, Simiyu, Singida, Tabora, Njombe, Mtwara, Lindi, Ruvuma, Mwanza, Kilimanjaro, Pwani na Arusha. Kwa hivi sasa, wastani wa utambuzi wa maambukizi ya kifua kikuu kwa watoto kitaifa umeongezeka kutoka asilimia **8.6** mwaka 2012 hadi kufikia asilimia **10.6** mwaka 2013 ikilinganishwa na kiwango kinachopendekezwa na Shirika la Afya Duniani cha utambuzi kuwa kati ya asilimia **10** hadi **15**. Baada ya utambuzi huo, watoto hao waliingizwa katika mfumo wa matibabu nchini.

44. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kupanua huduma shirikishi za kifua kikuu na UKIMWI katika Halmashauri zote nchini. Aidha, Wizara ilifanya kampeni maalum ya kuelimisha jamii kuhusu ugonjwa wa ukoma na utambuzi wa wagonjwa wa ukoma katika Wilaya za Mkinga na Muheza Mkoani Tanga. Vilevile, Mpango Mkakati wa Tano wa Kudhibiti Kifua Kikuu na Ukoma (2015 – 2020) umeandaliwa. Ili kuhakikisha huduma hizi zinapatikana kwa urahisi, Wizara itaongeza vituo vya kutolea huduma za kifua kikuu sugu na kupanua utoaji wa huduma shirikishi za kifua kikuu na UKIMWI chini ya mfumo mmoja katika

mikoa yote. Aidha, Wizara itaendelea kufanya kampeni maalum ya kuelimisha jamii kuhusu utokomezaji wa ugonjwa wa ukoma na utambuzi wa wagonjwa wa ukoma katika wilaya zenye viwango vya juu vya maambukizi zikiwemo Wilaya za Kilombero, Nanyumbu, Chato, Kisarawe na Liwale.

Udhibiti wa UKIMWI

- 45. *Mheshimiwa Spika***, katika kutekeleza Mpango Mkakati wa III wa Sekta ya Afya, Wizara iliweka kipaumbele katika kupunguza maambukizi ya UKIMWI. Kutokana na jitihada hizo Wizara imefanikiwa kupunguza kiwango cha maambukizi ya VVU kutoka asilimia **5.8** mwaka 2008 hadi **5.3** mwaka 2012. Aidha, kiwango cha maambukizi ya VVU kutoka kwa mama wajawazito kwenda kwa watoto kimepungua kutoka asilimia **26** mwaka 2010 hadi asilimia **15** mwaka 2012. Vilevile, idadi ya watu wanaopima VVU kwa hiyari imeongezeka kutoka watu **11,640** mwaka 2009 na kufikia **20,469,241** mwaka 2013. Pia, Wizara imeongeza wigo wa kuwahudumia na kuwapatia dawa za UKIMWI kutoka wagonjwa **335,292** mwaka 2010 hadi kufikia **640,084** Aprili, 2014. Aidha, Wizara imeweka kipaumbele katika afua ya tohara kwa wanaume. Kutokana na tafiti zilizopo afua hii ina matokeo makubwa ya kupunguza maambukizo ya UKIMWI kwa asilimia **60**. Tangu kuanza kwa utekelezaji wa afua hii mwaka 2010, jumla ya wanaume **1,138,000** wamefanyiwa tohara ikilinganishwa na lengo la kufikia wanaume **2,102,252** ifikapo mwaka 2017.

46. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Tatu wa Sekta ya Afya wa Kupambana na UKIMWI (2013-2017) kwa kutoa ushauri nasaha na upimaji wa VVU kwa hiari. Hadi kufikia Desemba 2014, idadi ya watu waliopima VVU ilikuwa **25,468,564** na kufanya ongezeko la watu **4,999,323** ikilinganishwa na takwimu za Desemba 2013. Aidha, Wizara imeziwezesha Kliniki **109** zinazotoa ARV kwa wanawake wajawazito wenye VVU (Option B+) ziweze pia kutoa huduma ya kupambana na UKIMWI kwa watoto wanaoishi na VVU (**Kiambatisho Na. 6**). Pia, huduma za wagonjwa nyumbani zimepanuliwa na kufikia watu **338,547** kati ya lengo la watu **424,298** mwaka 2014. Vilevile, Wizara itaendelea kupanua huduma za ushauri nasaha na upimaji wa VVU kufikia ongezeko la watu **7,411,619** na kutoa dawa za ARV kwa WAVIU **880,681**.

47. Mheshimiwa Spika, Wizara imefikia lengo la kuwa na mashine ndogo **525** za kupima CD4 kwa ajili ya Vituo vya Afya na Zahanati. Vilevile, mashine ndogo **383** zimefungwa kifaa maalum kinachowezesha taarifa za upimaji wa CD4 na matumizi ya vitendanishi kutumwa moja kwa moja kwa njia ya mtandao kwa mfumo wa kielektroniki wa CD4LIS hivyo kurahisisha upatikanaji wa taarifa kwenye kanzidata (Database) ya Mpango wa Taifa wa Kudhibiti UKIMWI. Katika mwaka 2015/16, wagonjwa wanaotumia dawa za ARVs wanatarajiwa

kupimwa uwingi wa virusi vya UKIMWI kwa kutumia mashine maalum ambazo zitawekwa kwenye vituo vya kutolea huduma zikisaidiana na mashine kubwa zilizo katika Hospitali za Rufaa za Kanda.

48. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2014/15, Wizara iliendelea kutekeleza afua ya tohara kwa wanaume kama mojawapo ya afua ya kupambana na maambukizi ya UKIMWI. Jumla ya wanaume **450,898** kutoka mikoa **12** yenye maambukizi ya juu ya VVU na kiwango cha chini cha tohara walitahiriwa. Mikoa hiyo ni ya Katavi, Rukwa, Mbeya, Njombe, Iringa, Tabora, Shinyanga, Simiyu, Geita, Mwanza, Kagera na Mara – (Wilaya ya Rorya). Kwa mwaka 2015/16 jumla ya wanaume **492,842** watafikiwa.

Udhibiti wa Magonjwa Yaliyokuwa Hayapewi Kipaumbele

49. *Mheshimiwa Spika*, Wizara iliendelea na utekelezaji wa Mpango wa Kudhibiti Magonjwa Yaliyokuwa Hayapewi Kipaumbele. Hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kugawa dawa za kinga-tiba za magonjwa ya matende na mabusha, vikope, usubi, kichocho na minyoo ya tumbo kwa watu **22,309,588** walio na umri kati ya miaka mitano na kuendelea katika jumla ya mikoa **16** na halmashauri **101**. Aidha, dawa za kinga tiba ya ugonjwa wa vikope zilisambazwa katika Halmashauri **33**.

Pia, Wizara ilifanya tathmini ya ugonjwa wa matende katika Wilaya za Muheza, Lushoto, Newala na Mkuranga. Matokeo ya utafiti huo yanaonesha kupungua kwa maambukizi kuwa chini ya asilimia moja na hivyo Wizara itasitisha ugawaji wa kinga-tiba ya Matende katika Wilaya hizo kuanzia mwaka 2015/16. Vilevile, huduma za udhibiti wa magonjwa hayo zilianzishwa katika Halmashauri zote za Mikoa ya Geita, Simiyu, Arusha na Kilimanjaro.

50. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea na utekelezaji wa Mpango wa Kudhibiti Magonjwa Yaliyokuwa Hayapewi Kipaumbele kwa kugawa dawa za kinga-tiba katika mikoa **20**. Aidha, Wizara itaanzisha huduma ya udhibiti wa magonjwa hayo hususan kichocho na minyoo ya tumbo katika Mikoa ya Kigoma, Kagera, Shinyanga na Mara. Vilevile, Halmashauri **34** za Mikoa ya Njombe, Mbeya, Iringa, Ruvuma na Tanga zilizofanikiwa kupunguza maambukizi ya matende kufikia chini ya asilimia mbili zitafanyiwa utafiti wa mwisho utakaowezesha maamuzi ya kuendelea au kusitisha kinga-tiba ya ugonjwa huo.

Huduma ya Afya ya Uzazi na Mtoto

51. *Mheshimiwa Spika*, katika kutekeleza Ilani ya Uchaguzi ya chama Tawala, Serikali imefanikiwa kupunguza vifo vitokanavyo na uzazi kutoka vifo **454** kwa kila vizazi hai **100,000** mwaka 2010 hadi kufikia vifo **432** kwa kila vizazi hai **100,000** mwaka 2012.

Aidha, vifo vya watoto walio chini ya umri wa miaka mitano vimepungua toka **81** kwa kila watoto **1,000** waliozaliwa hai mwaka 2010 hadi kufikia **54** kwa kila watoto **1,000** waliozaliwa hai mwaka 2013 hivyo kufikia Lengo la Maendeleo ya Milenia namba nne la kupunguza vifo vya watoto kwa theluthi mbili ifikapo mwaka 2015.

52. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kutekeleza Mpango Mkakati wa Kuongeza Kasi ya Kupunguza Vifo Vitokanavyo na Matatizo ya Uzazi na Vifo vya Watoto (2008-2015). Katika eneo la afua za huduma za watoto, Wizara iliwajengea uwezo jumla ya watoa huduma **9,997** katika maeneo yafuatayo: stadi za kuokoa maisha ya mama na mtoto mchanga (1,391), kumhudumia mtoto mgonjwa chini ya miaka mitano (3,512), kumsaidia mtoto mchanga kupumua (4,977) na huduma za afya rafiki kwa vijana katika vituo vya kutolea huduma za afya (117). Aidha, Wizara ilipanua wigo wa upatikanaji wa huduma za afya kwa waliofanyiwa ukatili wa kijinsia na ukatili dhidi ya watoto kwa kutoa mafunzo kwa watoa huduma za afya **316**. Vilevile, Wizara ilikamilisha mapitio ya mwongozo wa ufuatiliaji vifo vya wanawake vitokanavyo na uzazi na vifo vya watoto wachanga katika ngazi zote na ufuatiliaji unaendelea nchi nzima.

53. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ilinunua na kusambaza *Ambu bag/masks* **3,314** na *Penguin suckers* **5,567** kwa ajili ya kuwahudumia watoto wachanga wanaopata tatizo la kupumua na madoli ya kufundishia **1,571** katika vituo vya kutolea huduma za afya. Vilevile, watoa huduma **3,512** walipatiwa mafunzo ya matibabu ya magonjwa ya watoto kwa uwiano katika Mikoa ya Mwanza (Magu, Misungwi, Ukerewe na Nyamagana), Kagera (Kyerwa), Kigoma (Kigoma-Ujiji, Uvinza, Kibondo, Kasulu, Buhigwe, Kakonko na Kigoma), Tabora (Tabora, Uyui, Sikonge, Kaliua, Urambo, Nzega na Igunga), Mbeya (Mbeya na Mbarali), Iringa (Iringa na Mufindi), Njombe (Njombe na Makete), Dar es Salaam (Kinondoni na Temeke) na Geita (Bukombe na Mbogwe).

54. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2015/16, Wizara itawajengea uwezo watoa huduma jinsi ya kumhudumia mtoto aliyezaliwa na uzito pungufu kwa njia ya mwambatano wa ngozi kwa ngozi ya mama na ya mtoto (Kangaroo Mother Care) katika Mikoa ya Kanda ya Ziwa na Kanda ya Magharibi, pamoja na Mikoa ya Mbeya na Njombe pamoja na jinsi ya kumhudumia mtoto chini ya mwezi mmoja katika mikoa hiyo.

55. *Mheshimiwa Spika*, katika kuboresha huduma za afya ya uzazi, Wizara imekamilisha ujenzi wa majengo ya upasuaji na wodi tatu katika Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Tabora (Kitete), Hospitali za Halmashauri za

Igunga, Nzega na Serengeti. Aidha, ujenzi wa nyumba nne za watumishi, majengo **12** kwa ajili ya Kliniki za Afya ya Mtoto na Uzazi na majengo sita ya wagonjwa wa nje umekamilika. Vilevile, Wizara imekamilisha ujenzi wa Vituo vya Afya vya Nyasho, Murangi, Kiagata, Ikizu, Kasahunga, Nasa, Iramba, Kinesi, Muriba, Nyarwana katika Mkoa wa Mara; Likombe, Kitere, Nanguruwe, Mahurungwa, Mahuta, Namikupa, Chihangu, Chiwale na Michiga katika Mkoa wa Mtwara; Upuge, Kitunda, Igurubi, Choma, Simbo, Nanga, Busondo, Itobo, Zogolo, Bukene, Ulyankulu na Usoke katika mkoa wa Tabora.

56. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15, Wizara iliendelea kutekeleza Mpango wa Kitaifa wa Uzazi wa Mpango Uliothaminiwa (National Family Planning Costed Implementation Plan 2010 to 2015). Wizara ilinunua na kusambaza dawa za uzazi wa mpango nchini kote. Kiasi kipatacho **Shilingi 5,000,000,000.00** zilitumika kwa ajili ya ununuzi na usambazaji wa dawa na vifaa tiba vya uzazi wa mpango zikiwemo njia za vidonge vya kumeza **2,167,272**; sindano vichupa **4,058,482**; kondomu za kiume **27,000,000**, vipandikizi **921,568** na vitanzi **349,224**.

57. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kutekeleza Mpango wa Kitaifa wa Uzazi wa Mpango Uliothaminiwa kwa kununua na kusambaza

vifaa na dawa za uzazi wa mpango nchini kote. Vifaa hivyo ni kondomu za kiume **27,937,867** vitanzi **405,413**, *cyclebeads* (shanga) **481,733** dawa za sindano vichupa **7,829,500** vipandikizi **1,767,729** na vidonge vya kumeza **3,499,667**. Aidha, Wizara itaendelea kuwajengea uwezo watoa huduma **780** kutoka mikoa yote nchini kuhusu njia za kisasa za uzazi wa mpango; kuongeza kiwango cha utoaji wa huduma mchanganyiko za uzazi wa mpango na afya ya uzazi kwa vijana; na kupanua wigo wa utoaji wa huduma za mkoba za uzazi wa mpango kwenye maeneo ya vijijini.

58. *Mheshimiwa Spika*, tatizo la saratani limekuwa likiongezeka mwaka hadi mwaka. Ili kukabiliana na tatizo hilo, katika mwaka 2014/15, Wizara imefungua vituo vipya **64** vya kutolea huduma ya uchunguzi na tiba za awali za saratani ya shingo ya kizazi katika Mikoa ya Lindi (3), Mtwara (6), Ruvuma (3), Mara (4), Tanga (2), Mbeya (10), Mwanza (5), Tabora (5), Njombe (1), Dar es Salaam (11), Arusha (1), Singida (2), Dodoma (3), Morogoro (1), Iringa (3), Shinyanga (2), na vituo viwili vipo Zanzibar. Aidha, Wizara imenunua vifaa vinavyohitajika kuchunguza saratani ya shingo ya kizazi kwa kila kituo na kuwafundisha watoa huduma za afya **213** kuhusu matumizi yake.

59. *Mheshimiwa Spika*, kwa miaka mitatu mfululizo (2012 - 2015) Wizara imekuwa ikitekeleza Mpango wa Kutokomeza Maambukizi ya VVU toka kwa Mama

kwenda kwa Mtoto 2012 - 2015. Jumla ya watoa huduma **9,896** walipatiwa mafunzo ya kutoa dawa za ARV kwa wanawake wajawazito kutoka katika mikoa yote. Kwa kuwa mwaka huu ni mwaka wa mwisho wa utelekezaji wa Mpango uliopo, Wizara itafanya mapitio ya utelekezaji wa Mpango huo. Aidha, itahakikisha Mpango mpya wa kutokomeza maambukizi ya VVU toka kwa mama kwenda kwa mtoto unatayarishwa, na kwamba huduma hii itaendelea kutolewa nchini.

60. *Mheshimiwa Spika*, katika kukabiliana na ukatili wa kijinsia, Wizara imeendelea kutoa mafunzo kwa watoa huduma za afya, ambapo watoa huduma **300** katika Mikoa ya Dar es Salaam, Iringa, Njombe, Mbeya, Mara na Shinyanga wamepatiwa mafunzo ili kuwawezesha kuhudumia waliofanyiwa ukatili wa kijinsia. Vituo vya kutoa huduma toshelezi (one stop centres) viliongezwa katika Mikoa ya Mwanza na Kilimanjaro. Aidha, mafunzo ya namna ya ukusanyaji wa sampuli za ushahidi wa kimahakama kwa waliofanyiwa ukatili wa kijinsia na ukatili dhidi ya watoto yalitolewa kwa watoa huduma **138** wakiwemo Maafisa wa Afya, Ustawi wa Jamii, Polisi na Waendesha Mashitaka. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaongeza vituo vya kutoa huduma toshelezi katika Mkoa wa Mara, Mbeya na Dar es Salaam (Hospitali ya Taifa Muhimbili). Aidha, Wizara itaendelea kuboresha mfumo wa ukusanyaji takwimu, ukusanyaji wa ushahidi wa kimahakama na rufaa kwa waliofanyiwa ukatili wa kijinsia na ukatili dhidi ya watoto.

Huduma za Chanjo

- 61. *Mheshimiwa Spika***, viwango vya mafanikio ya chanjo vimeendelea kupanda hadi kufikia asilimia **97** kwa mwaka 2014/15. Katika kuhakikisha chanjo zinatolewa kwa ubora unaotakiwa, Wizara ilinunua vichupa vya chanjo **9,340,790** za BCG, OPV, Penta, PCV13, Rota, MR na TT vyenye jumla ya dozi **67,393,750** na majokofu **437** na kusambazwa katika Halmashauri zote nchini. Aidha, Mafunzo ya kuboresha ukusanyaji na uchambuzi wa takwimu za chanjo yalifanyika kwa waratibu wa chanjo kutoka Mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Manyara, Tanga, Pwani, Singida, Dodoma, Lindi, Mtwara, Dar es Salaam na Morogoro. Vilevile, vituo **37** katika Mikoa ya Geita, Njombe, Tabora, Iringa, Mwanza, Arusha, Dodoma, Lindi na Manyara vilifungiwa majokofu ya umeme-jua sambamba na utoaji wa mafunzo ya utumiaji wa majokofu, utunzaji wa chanjo na vifaa vya kutolea chanjo.
- 62. *Mheshimiwa Spika***, ili kuhakikisha walengwa wote wa chanjo wanafikiwa nchini, Wizara ilianzisha Mkakati wa RED/REC (Reach Every District/Reach Every Child) mwaka 2009 ukiwa na lengo la kuondoa vikwazo vyote na changamoto za utoaji wa chanjo. Mkakati huu umesaidia kupunguza idadi ya Halmashauri zilizokuwa nyuma kwenye kiwango cha chanjo kutoka **29** mwaka 2013/14 hadi **19** mwaka 2014/15. Kutokana na umuhimu wa huduma hii, natoa wito kwa Wakurugenzi wa Halmashauri hizo ambazo hazifanyi vizuri, waongeze juhudi za kumfikia kila mtoto, aweze kupata haki yake ya msingi ya chanjo. Aidha, mafunzo ya kuboresha

ukusanyaji na uchambuzi wa takwimu za chanjo yalifanyika kwa waratibu wa chanjo kutoka Mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Manyara, Tanga, Pwani, Singida, Dodoma, Lindi, Mtwara, Dar es salaam na Morogoro.

63. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeanzisha chanjo mpya yenye muungano wa chanjo mbili za surua na rubella, kwa watoto wenye umri wa miezi **9** na miezi **18** ili kuwakinga dhidi ya magonjwa hayo. Katika kufikia lengo na kutekeleza mkakati wa kutokomeza magonjwa hayo hapa nchini, kampeni ya chanjo ya surua rubella ilifanyika kwa watoto wenye umri kati ya miezi **9** hadi miaka **15**. Kampeni hiyo ilijumuisha afua zingine muhimu zikiwemo utoaji wa Vitamini A na dawa za kukinga magonjwa yasiyopewa kipaumbele ambayo ni minyoo ya utumbo, matende na mabusha. Pia, Kampeni hiyo ilipata mafanikio makubwa ambapo walengwa walikuwa ni watoto **21,159,130** na waliochanjwa walikuwa **20,543,364** sawa na asilimia **97**. Aidha, Wizara imeanzisha Chanjo ya HPV Mkoani Kilimanjaro kwa watoto wenye umri kati ya miaka **9** hadi **13**. Chanjo hiyo ni kinga ya virusi vya HPV vinavyosababisha saratani ya shingo ya uzazi. Uanzishwaji wa chanjo hiyo umetoa mafanikio makubwa Mkoani Kilimanjaro kwa kuwafikia walengwa kwa asilimia **93**. Chanjo hiyo inatarajiwa kufanyika nchi nzima ifikapo mwaka 2017. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaanza kutoa chanjo mpya ya polio kwa njia ya sindano ikiwa ni utekelezaji wa Mkakati wa Dunia wa Kutokomeza Ugonjwa wa Polio.

Vilevile, Wizara itabadili chanjo ya Polio kutoka *Trial and Oral Polio Vaccine* (tOPV) kwenda *Bio Oral Polio Vaccine* (bOPV) ili kutokomeza ugonjwa wa polio nchini.

Usafi wa Mazingira

64. *Mheshimiwa Spika*, Wizara imeendelea kufanya Kampeni ya Kitaifa ya Usafi wa Mazingira. Kupitia kampeni hizo, Wizara imehamasisha jamii kujenga vyoo bora, ambapo hadi Januari 2015 jumla ya vyoo **551,806** katika kaya vimejengwa sawa na asilimia **81** ya lengo na vyoo **113** vya shule vimejengwa. Aidha, vyoo **58** vimekarabatiwa. Wizara imekamilisha maandalizi ya awamu ya pili ya utekelezaji wa kampeni hiyo inayopanuka kutoka ngazi za kaya na shule pekee, kuelekea ngazi za vituo vya tiba, maeneo ya umma na vituo vya wasafiri. Vilevile, Wizara imeendelea kuratibu udhibiti wa taka ngumu na maji taka, usafi wa mifereji ya maji ya mvua na usalama wa maji ya kunywa katika kaya. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kuimarisha usimamizi na ufuatiliaji wa huduma za usafi wa mazingira katika ngazi za mikoa, halmashauri na mitaa au vijiji. Kila halmashauri nchini zitapewa usafiri wa pikipiki moja kwa ajili ya kazi hiyo.

65. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2015/16 mfumo wa kieletroniki wa utoaji wa taarifa utaanzishwa ili kuwezesha Sekretariati za Mikoa kutoa taarifa sahihi na kwa wakati sambamba na kuhimiza ujenzi wa vichomea taka (incinerators) kwenye vituo vya tiba. Aidha, uhamasishaji wa ujenzi wa matundu ya vyoo bora shuleni yanayotosheleza mahitaji utaimarishwa.

66. *Mheshimiwa Spika*, Wizara ilifanya Semina maalum ya uhamasishaji kwa Makatibu Tawala wa Mikoa **23** ya Tanzania Bara kuhusu udhibiti wa taka ngumu, pamoja na mafunzo kwa Maafisa Afya wa Manispaa **16** na Majiji matano juu ya matumizi ya kanuni za utekelezaji wa Sheria ya Afya ya Jamii ya mwaka 2009. Aidha, Wizara imehamasisha waratibu wa afua ya afya kazini katika mikoa **10** na halmashauri **85** kuhusu kuzuia maambukizi ya VVU, kifua kikuu na homa ya ini. Vilevile, imesambaza nakala **470** za Mkakati wa Pili wa Kuzuia Maambukizi ya magonjwa hayo. Pia, Wizara, imetoa mafunzo kwa waratibu na waelimishaji rika **50** katika ngazi ya Wizara na Mikoa minne ya Morogoro, Tanga, Kilimanjaro na Pwani kuhusu kuzuia na kudhibiti maambukizi ya VVU, kifua kikuu, pamoja na magonjwa mengine katika sehemu za kazi kwa watumishi wa sekta ya afya.

67. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kutoa huduma na kuimarisha vituo vya afya katika bandari, viwanja vya ndege na mipaka ya nchi kavu kwa madhumuni ya kujikinga na magonjwa yanayotolewa taarifa kimataifa na athari nyingine za kiafya. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais-Mazingira na Wizara ya Maji inatarajia kutekeleza mradi wa majaribio juu ya kuhimili athari za kiafya zitokanazo na mabadiliko ya tabia nchi katika Mikoa ya Dodoma na Kigoma kwa kufanya uhamasishaji wa viongozi wa ngazi ya mkoa na halmashauri. Vilevile, machapisho ya vielelezo yanayolenga kutoa elimu ya jinsi ya kuhimili athari za kiafya zitokanazo na mabadiliko ya tabia nchi yataandaliwa na kugawiwa katika maeneo ya miradi.

Elimu ya Afya kwa Umma

- 68. *Mheshimiwa Spika***, Wizara ilitoa Mwongozo wa Kisera (2015) na Mkakati wa Huduma za Uelimishaji (2015 – 2020) pamoja na mafunzo elekezi kwa timu za uelimishaji wa huduma za afya katika halmashauri na mikoa. Mafunzo hayo yalihusu jinsi ya kupanga, kuratibu, kutekeleza, kufuatilia na kutathmini huduma za elimu ya afya yalikusisha Mkoa wa Iringa, Halmashauri za wilaya za Iringa na Mufindi; Mkoa wa Mbeya, Halmashauri za Wilaya za Mbarali na Mbeya na mkoa wa Njombe, Halmashauri za Wilaya za Makete na Njombe Vijijini. Aidha, Wizara iliendelea kuboresha huduma za afya ngazi ya jamii kwa kuwasilisha Mwongozo wa Kisera wa Huduma za Afya (2014) na Mkakati wa Huduma za Afya ngazi ya Jamii (2015 – 2020) kwa wadau na Timu za Uendeshaji za Huduma za Afya za Halmashauri zote za Mikoa ya Iringa, Njombe na Mbeya. Vilevile, machapisho ya uelimishaji jamii kuhusu magonjwa mbalimbali ikiwemo Ebola yalitayarishwa na kusambazwa nchi nzima ikijumuisha vituo vya afya mipakani, bandari na viwanja vya ndege. Pia, Wizara imekuwa ikitoa matamko wakati wa maadhimisho na sherehe mbalimbali kupitia vyombo vya habari kwa lengo la kutoa elimu kwa umma juu ya hali ya utoaji wa huduma za afya nchini pamoja na mikakati iliyopo ya kuimarisha afya za wananchi.
- 69. *Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kuelimisha na kuhamasisha jamii kutunza afya zao na kufanya uchunguzi wa afya ikiwemo

saratani ya tezi dume. Aidha, Wizara itaendelea kutoa mafunzo kuhusu matibabu ya nimonia na kuharisha kwa watoto wadogo kulingana na ushauri wa watoa huduma. Vilevile, njia mbalimbali zikiwemo uraghibishi, kampeni, kusambaza vipeperushi, ujumbe mfupi wa simu, matangazo ya televisheni na radio, vijarida, mabango na njia za mawasiliano za asili zitatumika. Pia, Wizara itaendelea kuzijengea uwezo Kamati za afya za Mikoa na Halmashauri katika Mikoa ya Kigoma, Mwanza, Simiyu, Kagera na Geita iliyolengwa katika utekelezaji wa Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa.

Huduma za Lishe

70. *Mheshimiwa Spika*, Mkakati wa Taifa wa Lishe ambao ulizinduliwa mwaka 2011 umekuwa ukitekelezwa kwa njia ya ushirikishwaji wadau mbalimbali, ndani na nje ya sekta ya afya. Aidha, tathmini ya mkakati huo umeonyesha mafanikio yakiwemo kuajiri Maafisa Lishe katika wilaya **157** na kuingiza masuala ya lishe katika Sekta ya kilimo hususan kwenye korido ya Kusini ya kilimo (SAGCOT) kwa kutumia sekta binafsi. Pia, Taasisi imeendelea kutekeleza mpango wa ugatuaji wa majukumu kwenda ngazi ya halmashauri.

71. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka 2014/15, Wizara na wadau wake ilipanua wigo wa kutoa huduma za lishe kwa kuongeza virutubishi hasa kwa watoto chini ya miaka mitano na wanawake walio kwenye umri wa kuzaa maeneo ya vijijini. Aidha, Wizara ilisimamia Mradi wa Majaribio wa Kuongeza Virutubishi unaoendelea

kutekelezwa katika Halmashauri sita za Iringa vijijini, Kilolo, Njombe Mji, Karatu, Monduli na Meru kuanzia mwezi wa Desemba, 2014 hadi Machi, 2015. Katika mradi huo, Wizara ilifanya uhakiki wa kuangalia usindikaji na njia zinazotumika kuongeza virutubishi. Pia, ili wajengea uwezo waratibu wote wa Lishe na wasindikaji unga wa mahindi ngazi ya vijiji namna ya kufanya tathmini na uhakiki kama viwango vimefikiwa.

72. Mheshimiwa Spika, Wizara imehamasisha na kuelimisha jamii kuhusu matumizi ya virutubishi nyongeza ambapo jumla ya watu **13,341** kutoka vijiji **55** vya Halmashauri hizo walifaidika na uhamasishaji huo. Kati ya hao, **2,120** ni wanawake wenye watoto ambao walifundishwa namna ya kuongeza virutubishi kwenye chakula cha watoto na kuwalisha. Pia, Wizara itaendelea kupanua wigo wa upatakanaji wa virutubishi vya madini na vitamini kwa maeneo mengine nchini hususani yale yenye utapiamlo mkali. Vilevile, Wizara itawaongezea utaalum wamiliki wa viwanda na vinu vya kusagia mahindi ili waongeze virutubishi katika vyakula.

73. Mheshimiwa Spika, kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe, Wizara imetoa mafunzo kwa maafisa **875** wakiwemo maafisa Lishe na Mipango pamoja na waratibu wa chanjo katika halmashauri **164** na mikoa yote kuhusu uingizaji wa afua za lishe katika mipango na bajeti zao. Vilevile, Taasisi iliratibu programu maalum ya mafunzo kwa waratibu wa lishe **168** katika ngazi za

mikoa na halmashauri. Programu hiyo ililenga kuwajengea uwezo wa kupanga, kutekeleza, kusimamia na kutathmini shughuli za lishe kwa ufanisi zaidi. Wizara kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe ilitoa mafunzo ya ulishaji wa watoto wachanga na watoto wadogo kwa watoa huduma za afya **239** katika vituo vya afya na jamii kutoka katika Halmashauri za Mbarali, Makete, Njombe, Mufindi, Iringa, Mbeya, Karagwe, Kyerwa na Misenyi. Katika mwaka 2015/16, Taasisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa programu ya mafunzo kwa kuwahusisha wataalam wa kada za lishe **250** katika ngazi za mikoa na halmashauri ambao hawakupata mafunzo hayo.

74. Mheshimiwa Spika, Taasisi imepanua wigo wa mradi wa kuongeza virutubishi kwenye vyakula ngazi ya Taifa kwa kuongeza viwanda vinavyoongeza virutubishi kwenye vyakula kutoka tisa hadi **13**. Viwanda vyenye mitambo ya kuongeza virutubishi kwa sasa ni pamoja na *Coast Millers*; *S.S. Bakhressa Co Ltd* (Buguruni); *S.S. Bakhressa Co Ltd* (Kipawa); *S.S. Bakhressa Co Ltd* (Mzizima); *Azania Wheat Flour* (Kipawa); *Azania Wheat Flour* (Ubungo); *21st Century* (Kurasini, Sinza); *Pembe Flour Mills* (Tanga); *Monaban Farming and Trading Ltd* (Arusha); *East Coast Oil, Fats and Soaps Ltd*; *BIDCO* na *Murzah Oil Mills* (DSM). Aidha, Taasisi ilifanya ufuatiliaji wa uwekaji madini joto kwenye chumvi kwenye mashamba **78** katika Halmashauri za Singida, Iramba, Manyoni, Meatu, Babati, Hanang, Uvinza, Rufiji, Bagamoyo, Mkuranga, Bahi, Chamwino, Manispaa za Singida, Temeke, Kinondoni na Dodoma. Jumla ya wazalishaji chumvi **288** walipata mafunzo kuhusu

uwekaji wa madini joto kwenye chumvi. Katika mwaka 2015/16, viwanda **16** zaidi vya vyakula vitaanza utekelezaji wa mpango huo.

75. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa ushirikiano na Wizara ya Afya ya Serikali ya Mapinduzi Zanzibar ilifanya utafiti wa hali ya lishe nchini kwa kutumia mbinu ijulikanayo kama "SMART". Utafiti huo ulijumuisha mikoa yote ya Tanzania Bara na Zanzibar ukihusisha watoto **16,984** wenye umri chini ya miaka mitano na wanawake zaidi ya **16,000** walio katika umri wa kuzaa kutoka katika kaya **20,799**. Matokeo ya utafiti huo ukilinganisha na hali ilivyokuwa mwaka 2010 yalibainisha kupungua kwa wastani wa viwango vya kitaifa vya utapiamlo kwa watoto kwa viashiria vya udumavu, ukondefu na uzito pungufu. Aidha, matokeo ya utafiti yameonesha kuwa udumavu umepungua kutoka asilimia **42** hadi **35**, ukondefu kutoka asilimia tano hadi nne na uzito pungufu kutoka asilimia **16** hadi **13**. Kwa upande wa wanawake walio katika umri wa kuzaa, utafiti huo umeonesha tatizo la uzito uliokithiri (kiribatumbo) ni kubwa katika Mikoa ya Kilimanjaro (asilimia 22) na Dar es Salaam (asilimia 21) (**Kiambatisho Na. 7**).

76. Mheshimiwa Spika, pamoja na kupungua kwa viwango hivyo bado kuna zaidi ya watoto milioni **2.7** wamedumaa, **446,000** wana ukondefu na **106,000** wanaokabiliwa na utapiamlo mkali. Aidha, viwango vya udumavu katika Mikoa tisa ni vya juu sana kwa mujibu wa vigezo vya Shirika la Afya Duniani. Mikoa hiyo ni Kagera (52%), Njombe (52%), Iringa (51%), Ruvuma (49%), Kigoma (49%), Rukwa (48%), Geita (46%),

Dodoma (45%) na Katavi (43%). Vilevile, Mikoa **10** imebainika kuwa na kaya nyingi ambazo hazitumii chumvi yenye madini joto huku Mikoa ya Lindi (5.9%) na Mtwara (12.6%) ikionesha kiwango kidogo zaidi cha matumizi ya chumvi yenye madini joto. Mikoa mingine ni Tabora (19.5%), Rukwa (21.2%), Geita (22.2%), Ruvuma (25%), Shinyanga (29.8%), Singida (32.0%), Simiyu (34.3%) na Kagera (49.6%). Mikoa saba tu ndiyo ilionesha kuwa na viwango vya zaidi ya asilimia **90** ya kaya zinazotumia chumvi yenye madini joto ambayo ni Arusha, Kilimanjaro, Pwani, Dar-es-Salaam, Mbeya, Kigoma na Mwanza.

77. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara kupitia Taasisi ya Chakula na Lishe na kwa kushirikiana na wadau itafanya ufuatiliaji wa kina kubaini sababu za viwango vya udumavu kuendelea kuwa ni vya juu sana hususan katika mikoa ambayo inaongoza kwa uzalishaji wa chakula nchini. Aidha, kwa kuwa lishe ni suala mtambuka Wizara itakamilisha mapitio ya Sera ya Chakula na Lishe Tanzania ya mwaka 1992 kwa lengo la kutoa mwongozo wa kitaifa kuhusu masuala ya lishe kwenye hatua za makuzi katika maisha na magonjwa pamoja na kuimarisha uratibu wa shughuli zinazotekelezwa na wadau mbalimbali wa lishe. Wizara pia itaandaa Mpango wa Taifa kuhusu masuala ya Lishe kwa ajili ya kusimamia utekelezaji wa Sera hiyo.

78. Mheshimiwa Spika, naomba niwakumbushe kuwa, jukumu la kuhakikisha kuwa jamii inapata lishe bora ni letu sote, hivyo kila mdau ashiriki katika kutimiza azma hii. Napenda kutoa pongezi kwa Wabunge wanaopigania

haki za watoto, lishe na uhakika wa chakula, kwani wamekuwa mstari wa mbele katika kuleta ushawishi wa kutokomeza utapiamlo nchini.

HUDUMA ZA TIBA

79. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kwa kushirikiana na OWM-TAMISEMI imeendelea kuboresha huduma za tiba kwa kutekeleza MMAM. Katika utekelezaji wa Mpango huo vituo vya kutolea huduma za afya vimeongezeka kutoka vituo **6,260** mwaka 2010 hadi **7,014** mwaka 2015 (**Kiambatisho Na.8**). Aidha, katika kipindi hiki Serikali imefanikiwa kuanzisha huduma mpya za kibingwa na uchunguzi hapa nchini na kuwawezesha wananchi kupata huduma za kibingwa ambazo awali zilikuwa hazitolewi hapa nchini. Huduma hizo ni pamoja na upasuaji mkubwa wa moyo, upasuaji wa mgongo na ubongo, kusafisha damu kwa wagonjwa wenye matatizo ya figo na uanzishaji wa huduma za dharura pamoja na ununuzi wa mashine za kisasa za matibabu mbalimbali ikiwemo tiba ya saratani kwa kutumia mionzi. Ongezeko hilo la vituo na uanzishwaji wa huduma hizi za kibingwa limeongeza upatikanaji wa huduma za afya kwa wananchi.

Huduma za Tiba katika Hospitali ya Taifa, Hospitali Maalum na Hospitali za Rufaa za Kanda

- 80. Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2010, Ibara ya 86(g) Wizara imeendelea kuboresha huduma za rufaa katika Hospitali ya Taifa, Maalum na Hospitali za Rufaa za Kanda. Maboresho hayo ni pamoja na ujenzi na ukarabati wa majengo pamoja na usimikaji wa mitambo kwa ajili ya kuimarisha huduma mbalimbali za tiba.
- 81. Mheshimiwa Spika**, Taasisi ya Saratani Ocean Road iliendelea kutoa huduma za kinga, uchunguzi na tiba ambapo jumla ya wagonjwa **15,976** walihudumiwa na kati yao wapya walikuwa **3,267**. Jumla ya wanawake **6,452** walifanyiwa uchunguzi wa saratani ya shingo ya kizazi na matiti ambapo **516** walibainika kuwa na dalili za awali za saratani ya shingo ya kizazi na **129** walibainika kuwa na dalili za saratani ya matiti na kuendelea na uchunguzi. Aidha, huduma za kinga, uchunguzi na matibabu ya saratani na tiba shufaa zimeendelea kutolewa ambapo jumla ya wagonjwa **1,897** wamepata huduma katika kipindi cha Julai 2014 hadi Machi 2015. Katika kuboresha huduma za uchunguzi na tiba ya saratani, Wizara imenunua mtambo wa uchunguzi na tiba ya saratani aina ya *Linear Accelerator* (LINAC) na ufungaji wa mtambo huo unaendelea katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda Bugando. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea na ujenzi wa jengo la kusimika mashine mbili mpya na za kisasa za *LINAC* na *CT Simulator* na kubadilisha chanzo cha mionzi katika mashine ya mionzi ya *Equinox 80* na

kununua mashine za tiba kwa mionzi (LINAC) kwa ajili ya huduma ya matibabu ya saratani katika Taasisi ya Saratani Ocean Road.

82. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kujenga uwezo wa kutoa huduma za kibingwa katika maeneo mbalimbali yakiwemo ya uchunguzi na tiba ya saratani na upasuaji mifupa kwa kuanzisha program za mafunzo kwa masomo ya Shahada ya Tiba ya Saratani kwa Mionzi na Shahada ya Uzamili katika Tiba ya Sayansi ya Saratani kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili. Jumla ya wanafunzi **33** wa shahada ya kwanza na nane wa Shahada ya Uzamili wamepata mafunzo ya kuchunguza na kutibu saratani.

83. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuimarisha huduma za tiba za kibingwa katika Hospitali ya Taifa, Maalum na Hospitali za Rufaa za Kanda ili kupunguza idadi ya vifo, na gharama za kuwapeleka wagonjwa nje ya nchi kwa uchunguzi na matibabu. Jumla ya wagonjwa **164** walifanyiwa upasuaji wa moyo katika Hospitali ya Rufaa ya Bugando (**41**) na Hospitali ya Taifa ya Muhimbili (**61**). Pia, *Cath lab procedures* **62** zilifanyika katika Hospitali ya Taifa ya Muhimbili. Vilevile, wagonjwa **98** walifanyiwa upasuaji maalum kwa kutumia tundu dogo (Laparoscopic surgery) na Hospitali ilipata tuzo ya upasuaji bora iliyotolewa na *British Medical Award*.

84. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa wananchi wengi zaidi wanapata huduma za kibingwa, Wizara inaendelea na mpango wa kuleta Madaktari Bingwa nchini. Mwaka 2014/15 wataalam bingwa **28** kutoka Marekani na India waliletwa na kutoa huduma za mishipa ya damu iliyoziba ambapo wagonjwa **19** walihudumiwa; ambapo huduma hii ilitolewa kwa mara ya kwanza Afrika ya Mashariki. Aidha, wataalam bingwa wa upasuaji wa moyo kutoka India walitoa huduma kwa watoto **12** wenye magonjwa ya moyo kwa kuwafanyia upasuaji mkubwa. Wataalam hao walitoa huduma hizo kwa kushirikiana na Madaktari Bingwa wa Hospitali ya Taifa Muhimbili. Vilevile, Wataalam **33** kutoka Saudi Arabia chini ya ufadhili wa *DHI Nurevn Islamic Foundation* wakishirikiana na madaktari bingwa wa Hospitali ya Taifa ya Muhimbili walifanya upasuaji wa moyo kwa wagonjwa **66** ambapo kati yao wagonjwa **23** walifanyiwa upasuaji mkubwa na *Catheterization* kwa wagonjwa **43**. Utaratibu huo umeokoa jumla ya **Shilingi bilioni 1.3** ambazo zingetumika kugharamia matibabu ya wagonjwa ambao wangepelekwa nje ya nchi. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kuimarisha huduma za upasuaji wa moyo na kuanzisha Taasisi ya Moyo Muhimbili inayojitegemea badala ya utaratibu wa sasa wa kituo hicho kuwa chini ya Hospitali ya Taifa ya Muhimbili.

85. Mheshimiwa Spika, mashine mpya tano za kusafisha damu kwa wagonjwa wa figo zimenunuliwa na kufanya idadi ya mashine zilizopo kuwa **16**. Aidha, wagonjwa **76** walipata huduma za tiba ya figo kupitia huduma ya kuchuja damu kwa mizunguko **6,066** katika Hospitali ya

Taifa ya Muhimbili. Pia, wagonjwa 35 walihudumiwa katika Kituo cha kutolea huduma za afya Chuo Kikuu cha Dodoma. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kuboresha huduma hizi ili wagonjwa wengi zaidi wanufaike na huduma za kusafisha damu na kuweka juhudi za kufikia lengo la kupandikiza figo hapa nchini.

86. Mheshimiwa Spika, jengo la mradi wa awamu ya tatu la Taasisi ya Mifupa Muhimbili limekamilika kwa kiwango cha asilimia **95**. Matarajio ni kukamilisha jengo hilo kwa asilimia **100** ifikapo Julai 2015. Kukamilika kwa jengo hilo kutaboresha huduma katika maeneo ya kufanyia vipimo, matibabu ya upasuaji wa ubongo, mishipa ya fahamu na uti wa mgongo katika eneo la Afrika Mashariki na Kati. Aidha, huduma hizo zitapunguza idadi ya wagonjwa wa mifupa, tiba za ubongo, mishipa ya fahamu na uti wa mgongo wanaopewa rufaa kwenda kupata matibabu hayo nje ya nchi.

87. Mheshimiwa Spika, Taasisi ya Mifupa Muhimbili ilifanya upasuaji wa nyonga na kuweka viungo bandia kwa wagonjwa **250** na goti kwa wagonjwa **60**. Aidha, upasuaji ulifanyika kwa watoto **558** wenye vichwa vikubwa, wagonjwa **165** wa ubongo na wagonjwa **312** wa uti wa mgongo na mishipa ya fahamu. Vilevile, Taasisi ya Mifupa Muhimbili ilitoa huduma za kibingwa za mkoba katika Hospitali za Rufaa za Kanda za Bugando na Mbeya na Hospitali ya Rufaa ya Mkoa wa Morogoro, ambapo jumla ya wagonjwa **513** walihudumiwa na kati yao **116** walifanyiwa upasuaji.

88. Mheshimiwa Spika, Hospitali ya Mirembe ilihudumia jumla ya wagonjwa wa akili **1,848** waliolazwa na **13,500** walihudumiwa na kurudi nyumbani. Aidha, jumla ya wagonjwa wa akili wahalifu wapya **194** walihudumiwa na Taasisi ya Isanga na **40** walipata ruhusa kutoka kwa Waziri wa Katiba na Sheria na kurudishwa makwao. Vilevile, Hospitali ya Mirembe imehudumia wagonjwa wa magonjwa ya kawaida **47,640**. Pia, Wizara iliendelea kutoa huduma ya *Methadone* kwa waathirika wa kujidunga dawa za kulevya. Jumla ya waathirika **2,297** walihudumiwa ambapo kati ya hao **946** walihudumiwa katika Hospitali ya Taifa Muhimbili, **440** Hospitali ya Temeke na **911** Hospitali ya Mwananyamala. Aidha, Wizara itatoa elimu ya huduma ya *Methadone* kwa wafanyakazi na kuanzisha huduma ya *Methadone* katika Hospitali ya Mirembe.

89. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15 Wizara iliboresha maabara za Hospitali za Kanda KCMC na Mbeya na Hospitali ya Taifa Muhimbili. Maboresho hayo yamewezesha maabara za Muhimbili na KCMC zimepewa Ithibati ya Ubora wa huduma za maabara kwa viwango vya kimataifa. Kwa upande wa Hospitali ya Rufaa ya Kanda Mbeya, ukarabati wa maabara ya uchunguzi wa vimelea vinavyosababisha ugonjwa wa Ebola umekamilika. Vilevile, katika hospitali ya KCMC ujenzi wa jengo la huduma za dharura umekamilika kwa asilimia **52**. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Afya Zanzibar itahakikisha kuwa Maabara ya Hospitali ya Rufaa ya Mnazi Mmoja Zanzibar inapata ithibati ya ubora wa huduma za maabara kwa viwango vya kimataifa.

90. Mheshimiwa Spika, Wizara ilisambaza na kufunga mashine za kutibia meno katika Hospitali za Rufaa za Mikoa ya Manyara, Tabora, Temeke na Tumbi. Pia, mashine za X- Ray zilisambazwa katika Hospitali ya KCMC, Vyu vya Tabibu meno vya Tanga na Mbeya. Aidha, Wizara ilisambaza dawa za ganzi kwa tiba ya magonjwa ya kinywa kwa mikoa yote **25**. Vilevile Wizara ilifanya matengenezo kinga ya vifaa vya kutibia meno katika kliniki za meno katika Mikoa ya Tanga (Hospitali ya Mkoa), Chuo cha Meno Tanga, Njombe (Vituo vya Afya vya Wanging'ombe na Lupembe na Zahanati ya Mtwango), Temeke (Hospitali ya Vijibweni, Kituo cha Afya Zakhem, Kituo cha Afya Kitunda na Zahanati ya Yombo) na Hospitali ya Mwananyamala. Katika mwaka 2015/16, Wizara itanunua na kusambaza viti na mashine za kutibia meno katika Hospitali za Rufaa za Mikoa za Mtwara, Kagera, Dar es Salaam - Amana na Hospitali ya Rufaa ya Kanda Mbeya. Aidha, Wizara itanunua na kusambaza dawa za tiba ya meno katika vituo vyote vya umma vyenye kliniki za meno. Pia, Wizara itafanya matengenezo kinga na tiba ya vifaa vya kutibia meno vya kliniki za meno katika Mikoa ya Kilimanjaro, Dodoma, Tabora na Mtwara.

91. Mheshimiwa Spika, Wizara imendelea kufanya maboresho ya uhakiki wa maabara ili kupata matokeo sahihi ya vipimo vya maabara kwa kuzingatia utaratibu wa ithibati kwa viwango vya kimataifa. Jumla ya maabara **48** zilijumuishwa katika utaratibu wa kuhakikiwa ambapo maabara **26** zilitunukiwa nyota kati ya moja hadi tatu za ubora wa huduma.

Mafundi wanne wa vifaa tiba walipata mafunzo na kupatiwa vifaa kwa ajili ya matengezo ya *BioSafety Cabinets* za maabara. Katika mwaka 2015/16 jumla ya maabara **18** zitaingia katika mchakato wa uhakiki.

92. *Mheshimiwa Spika*, Hospitali ya Kibong'oto iliendelea kutoa huduma za tiba ambapo wagonjwa **19,234** walihudumiwa. Kati yao **840** ni wagonjwa wa kifua kikuu na UKIMWI na **120** wa kifua kikuu sugu. Aidha, hospitali iliendelea na mafunzo maalum kwa wataalam **25** wa kutoa huduma kwa wagonjwa wa kifua kikuu sugu nchini. Mafunzo hayo yataendelea kutolewa kwa watoa huduma hizo nchini kote. Katika mwaka 2015/16, Hospitali itaendelea kuhudumia wagonjwa wanaouguua kifua kikuu, kifua kikuu sugu, UKIMWI na wagonjwa wengineo.

93. *Mheshimiwa Spika*, katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda Bugando, Mtambo mkubwa wa Oksjeni kwa ajili ya huduma za tiba umenunuliwa na ufungaji wa mtambo huo unaendelea. Aidha, katika uhibitaji wa taka hatarishi, kichomea taka kilinunuliwa na kusimikwa. Pia, ujenzi wa jengo la kuhifadhia maiti umekamilika sambamba na kununua majokofu ya kuhifadhia maiti yenye uwezo wa kulaza maiti **60** kwa mara moja.

94. *Mheshimiwa Spika*, mahitaji halisi ya damu nchini ni wastani wa chupa **450,000** kwa mwaka. Mikakati ya kufikia lengo hili ni pamoja na kujenga vituo vya ukusanyaji wa damu kwa kila mkoa na kila Halmashauri; hivyo natoa rai kwa Halmashauri zote nchini kutenga bajeti ya ukusanyaji wa damu katika bajeti zao. Wizara iliendelea kuratibu upatikanaji wa

damu salama ambapo jumla ya chupa **162,367** za damu zilikusanywa ikilinganishwa na chupa **160,000** zilizopangwa kukusanywa. Aidha, asilimia **35** ya damu iliyopatikana ilitokana na wachangiaji wa kudumu. Pamoja na kufikia lengo, kiasi kilichokusanywa ni asilimia **40** ya mahitaji ya nchi. Natoa wito kwa wadau wote tushirikiane kuchangia damu kwa hiari. Vilevile, klabu za kuchangia damu zilizo ndani na nje ya shule zitaendelea kuimarishwa. Kwa mwaka 2015/16, Wizara imetenga **Shilingi 4,776,011,200.00** kwa ajili ya kununulia vitendanishi na mahitaji muhimu ya Mpango wa Damu Salama, hapo awali mpango huo ulikuwa ukipata uhisani wa Wadau wa Maendeleo.

95. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuwezesha utekelezaji na uboreshaji wa ushirikiano na Sekta Binafsi ambapo kufikia sasa asilimia **73** ya vituo vya kutolea huduma za afya nchini vinamilikiwa na Serikali na asilimia **27** ni vya Sekta Binafsi. Aidha, halmashauri nyingine nne zimeingia mikataba ya utoaji huduma za afya na vituo vya kutolea huduma na kufanya jumla ya halmashauri **65** kuwa na mikataba na vituo **68** vya binafsi vingi vikiwa vya mashirika ya dini.

96. Mheshimiwa Spika, Serikali iliendelea kuboresha huduma za afya kwa wazee katika Halmashauri zote. Juhudi hizo, zimeiwezesha Tanzania kushika nafasi ya pili baada ya Mauritius katika nchi **11** za bara la Afrika zilizofanyiwa tathmini ya utoaji wa huduma bora za afya kwa wazee ya mwaka 2014 (Global AgeWatch Index Report). Nchi nyingine za Bara la Afrika zilizoshiriki ni pamoja na Afrika Kusini, Morocco, Ghana, Nigeria,

Rwanda, Zambia, Uganda, Malawi na Msumbiji. Tathmini hii hufanywa kila mwaka na Shirika la Kimataifa linaloitwa *Help Age International*.

97. *Mheshimiwa Spika*, mikutano minne kati ya Wizara na vyama vya waganga wa tiba asili na waganga wa tiba mbadala ilifanyika kwa lengo la kuwaelimisha juu ya Sheria, Kanuni, Miongozo na namna bora ya kutoa huduma ya tiba asili. Mikutano hiyo iliwezesha kuanzishwa kwa Shirikisho la Vyama vya Waganga wa Tiba Asili na Chama cha Waganga wa Tiba Mbadala ili kurahisisha usimamizi na uratibu wa huduma za tiba asili na tiba mbadala nchini. Aidha, elimu juu ya kuzingatia Sheria, Kanuni na Miongozo ya tiba asili na tiba mbadala ilitolewa kwa wananchi kupitia vyombo vya habari mbali mbali. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa wananchi kupitia vyombo vya habari juu ya kuzingatia Sheria, Kanuni na Miongozo ya Tiba Asili na Tiba Mbadala.

Huduma za Dawa

98. *Mheshimiwa Spika*, hadi kufikia mwezi Aprili, 2015 jumla ya **Shilingi 228,720,505,813.00** zimetumika kuhakikisha upatikanaji wa dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi katika vituo vya kutolea huduma za afya vya umma. Kati ya fedha hizo, Serikali ilitoa **Shilingi 47,346,193,082.00** ambapo kati ya fedha hizo **Shilingi 24,617,026,082.00** zilitumika kununua na kusambaza dawa, vifaa, vifaa tiba na vitendanishi na kiasi kilichobaki cha **Shilingi 22,729,167,000.00** kilitumika kulipa deni la MSD. Aidha, Wadau wa

Maendeleo walitoa kiasi cha **Shilingi 181,374,312,731.00** ambapo kati ya fedha hizo **Shilingi 10,500,000,000.00** zilitoka kwa wadau wa Mfuko wa Pamoja na **Shilingi 170,874,312,731.00** zilitoka kwa Wadau wengine wa Maendeleo ambao ni Mfuko wa Dunia wa Kupambana na UKIMWI, Malaria na Kifua Kikuu na Benki ya Maendeleo ya Afrika.

99. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16 jumla ya **Shilingi 336,002,706,847.00** zimetengwa kwa ajili ya kununua, kutunza na kusambaza dawa, vifaa tiba na vitendanishi katika vituo vya kutolea huduma za afya vya umma. Kati ya fedha hizo, Serikali itatoa **Shilingi 85,380,393,000.00** na **Shilingi 18,662,343,250.00** zitatokana na asilimia 25 ya mapato yanayotokana na uchangiaji wa huduma za afya katika Hospitali zilizo chini ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii. Aidha, **Shilingi 231,959,970,597.00** zitatolewa na Wadau wa Maendeleo.

100. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2014/15, Serikali imeendelea kudhibiti upotevu wa dawa ambapo Bohari ya Dawa imeweza kuweka nembo ya GOT kwenye aina **65** za dawa ambayo ni sawa na asilimia **50** ya utekelezaji wa lengo lililopangwa. Aidha, Bohari ya Dawa imekamilisha ujenzi wa maghala ya kisasa ya kuhifadhia dawa katika Mikoa ya Tanga na Tabora yenye ukubwa wa mita za mraba **4,500** ambayo ni asilimia **60** ya lengo. Ujenzi wa maghala hayo umepunguza gharama za ukodishwaji wa maghala katika mikoa hiyo.

101. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha upatikanaji wa dawa, Wizara imeanza kushirikisha sekta binafsi kwa ajili ya ununuzi wa dawa pale ambapo bidhaa hizo zitakosekana Bohari ya Dawa. Jumla ya Washitiri binafsi **18** katika mikoa tisa wamepatikana ili kuwezesha upatikanaji wa dawa hizo katika vituo vya kutolea huduma za afya. Katika mwaka wa fedha 2015/16, Bohari ya Dawa itaendelea kushirikiana na sekta binafsi katika kuhakikisha upatikanaji endelevu wa dawa karibu na wananchi ikiwa ni sehemu ya utekelezaji wa Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa. Mpango huo utahusisha kutumia waagizaji wa dawa binafsi **18** nchi nzima ili kutoa dawa kwa vituo vya afya pale ambapo zinakosekana Bohari ya Dawa. Aidha, ili kulinda ubora wa dawa kabla ya kumfikia mwananchi, dawa hizo zitapitia mfumo wa ubora wa Bohari ya Dawa ambao unaendana na viwango vya kimataifa vya *ISO 9001:2008*.

102. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Bohari ya Dawa itakamilisha taratibu za kushirikisha sekta binafsi kwa ajili ya uzalishaji wa dawa na vifaa tiba ambavyo malighafi zake zinapatikana hapa nchini kama vile pamba kwa ajili ya uzalishaji wa *Gauze* na *Cotton wool*. Ukamilishwaji wa utaratibu huo utaipunguzia Serikali matumizi ya fedha za kigeni kununulia dawa na vifaa tiba nje ya nchi na hivyo kufupisha muda wa kupatikana kwa dawa na vifaa tiba. Bohari ya Dawa itaboresha mfumo wa usambazaji wa dawa hadi vituo vya kutolea huduma za afya kwa madhumuni ya kupunguza gharama.

Ili kufanikisha hilo, Bohari itatekeleza mfumo wa kufupisha mzunguko wa usambazaji kwa kutumia mfumo wa *Supply Chain Guru* unaobainisha mzunguko ulio mfupi katika kugawa dawa ndani ya Halmashauri.

103. Mheshimiwa Spika, Wizara imeboresha taarifa za ugavi na usambazaji wa dawa kwa njia ya kielektroniki na kufanya uhamasishaji wa utumiaji wa mfumo huo kwa Wakurugenzi wa Halmashauri, Waganga Wakuu wa Mikoa na Halmashauri zote nchini. Aidha, mafunzo ya ugavi na usambazaji wa shehena za dawa kwa njia ya mtandao umefanyika katika Halmashauri zote nchini na hivyo uagizaji wa dawa unafanyika kwa njia ya mtandao. Mfumo huo umeboresha uwasilishwaji wa taarifa na mahitaji ya vituo kwa wakati na uwazi zaidi. Vilevile, Wizara itaendelea na utoaji wa mafunzo ya matumizi ya mfumo huo katika ngazi ya hospitali.

UBORA WA HUDUMA ZA AFYA NA USTAWI WA JAMII

104. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15, Wizara ilifanya usimamizi shirikishi katika Hospitali **50** zilizopata mafunzo ya kukinga na kudhibiti maambukizo. Aidha, Wizara imetoa mafunzo kwa wajumbe **538** wa Timu za Uendeshaji Afya za Halmashauri, Timu za Menejimenti za Hospitali na Timu za Uimarishaji Ubora katika Hospitali za Halmashauri kwenye Mikoa mipya minne ambayo ni Geita, Katavi, Njombe na Simiyu. Vilevile, Timu za Menejimenti za Hospitali katika ngazi ya Halmashauri katika Mkoa wa Lindi zimepata mafunzo kuhusu kukinga na kudhibiti maambukizo ya magonjwa

katika vituo vya kutolea huduma za afya. Aidha, Wizara ilitoa mafunzo ya utoaji salama wa sampuli za damu kwa wataalam **549** katika Hospitali ya MOI, Hospitali za Rufaa za Kanda za Mbeya, KCMC na Bugando. Pia, mafunzo hayo yalitolewa katika Hospitali za Rufaa za Mikoa ya Mtwara (Ligula), Pwani (Tumbi), Dar es Salaam (Amana na Mwananyamala), Ruvuma (Songea), Lindi (Sokoine), Kigoma (Maweni), Arusha (Mount Meru), Mwanza (Sekou Toure), Shinyanga, Tabora (Kitete), Singida, Kilimanjaro (Mawenzi), Tanga (Bombo), Mbeya na Iringa. Vilevile, Wizara iliendelea kupanua shughuli za Utoaji Cheti Hatua-kwa-Hatua kuelekea Ithibati katika Mikoa ya Dodoma, Mwanza, Iringa na Njombe ili kuimarisha huduma za afya. Jumla ya vituo **28** vimefikiwa Hospitali za Rufaa ngazi ya Mkoa vinne, Hospitali ngazi ya Halmashauri **18** na Vituo vya Afya sita, na vyote viko kwenye ngazi ya kwanza.

105. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kutekeleza mpango wa Matokeo Makubwa Sasa kwa kuanza kufanya tathimini kwa vituo vyote vinavyotoa huduma za afya ya msingi kwa kuanzia na Mikoa **12** ya Dar es Salaam, Geita, Kagera, Katavi, Kigoma, Mara, Mwanza, Pwani, Shinyanga, Simiyu, Singida, na Tabora. Vituo vitapewa hadhi ya nyota moja hadi tano kulingana na ubora wa huduma zinazotolewa. Mipango ya uboreshaji huduma itaandaliwa na vituo kuitekeleza kwa kupatiwa msaada wa kitaalamu kutoka Timu za Uendeshaji Afya za Halmashauri.

106. Mheshimiwa Spika, Wizara itatoa mafunzo ya kukinga na kudhibiti maambukizo kwa wajumbe **300** wa Timu za Uimarishaji Ubora wa huduma za afya katika Mikoa mitano ya Pwani, Tanga, Ruvuma, Shinyanga na Mtwara. Aidha, Wizara itafanya tathimini ya utekelezaji wa viwango vya kukinga na kudhibiti maambukizo katika hospitali zote zilizopata mafunzo ya kukinga na kudhibiti maambukizo na itatoa mafunzo ya utoaji salama wa sampuli za damu kwa watoa huduma za afya **300** kutoka Hospitali za Rufaa za Mikoa za Maweni, Ligula, Mawenzi, Mbeya, Mount Meru, Shinyanga, Sekou Toure, Ruvuma, Mwananyamala na Tumbi. Pia, Wizara itafanya usimamizi shirikishi kwenye Mikoa **12** ya Dodoma, Katavi, Geita, Kilimanjaro, Simiyu, Njombe, Morogoro, Mbeya, Iringa, Rukwa, Tabora na Shinyanga.

107. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendeleza jitihada za kuimarisha huduma za afya zinazotolewa na kuhakikisha kuwa zinakidhi viwango vya kimataifa kwa kuendelea kutekeleza mpango wa Utoaji Cheti Hatua-kwa-Hatua kuelekea Ithibati. Mpango huu unaotumia viwango vya *SafeCare* kwa vituo vya afya ya msingi ambavyo vimepatiwa hadhi ya nyota tatu na kuendelea wakati wa tathimini ya Mpango wa Matokeo Makubwa Sasa.

108. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara itakamilisha mwongozo utakaoelekeza namna ya kumsimamia mwanafunzi wa Uuguzi na Ukunga anapokuwa akijifunza kwa vitendo katika maeneo ya kutolea huduma. Aidha, Wizara itakamilisha mwongozo wa kisera unaoelekeza uanzishwaji wa maabara maalum (skills lab) za kufundishia Wauguzi na

Wakunga. Lengo la uanzishwaji wa miongozo hiyo ni kutoa fursa kwa wanafunzi kusimamiwa kwa umakini wanapokuwa katika mazoezi kwa vitendo.

109. Mheshimiwa Spika, Wizara imetoa mafunzo ya kukabiliana na maafa kwa Timu za Maafa za Mikoa katika Mikoa ya Njombe na Iringa. Aidha, Wizara imetoa mafunzo ya namna ya kukabiliana na mlipuko wa ugonjwa wa Ebola ambao umezikumba nchi za Afrika Magharibi. Vilevile, Wizara imeratibu shughuli za kukabiliana na maafa ya mafuriko yaliyo zikumba sehemu mbalimbali ikiwemo Mikoa ya Shinyanga na Morogoro. Katika mwaka wa 2015/16, Wizara itaendelea kutekeleza mikakati ya kukabiliana na maafa na dharura mbalimbali nchini ikiwemo kutoa mafunzo kwa Timu za Maafa za Mikoa na Halmashauri.

110. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kupitia mabaraza ya taaluma ilisimamia maadili na kusajili wataalam waliokidhi viwango vya kutoa huduma za afya nchini. Hadi kufikia mwezi Machi 2015, jumla ya wataalam **9,123** walisajiliwa kupitia mabaraza yao ya kitaaluma (**Kiambatisho Na 9**). Mabaraza hayo ni pamoja na Madaktari na Madaktari wa Meno, Uuguzi na Ukunga, Famasia, Maabara, Upeo wa Macho Kuona na Afya ya Mazingira. Aidha, katika mwaka 2015/16 Wizara itawasilisha mapendekezo ya sheria mpya ya Madaktari ambapo sheria inayotumika sasa ni ya mwaka 1959 ambayo ni ya muda mrefu.

111. Mheshimiwa Spika, Wizara ilisajili vituo binafsi vya kutolea huduma za afya **98**, vituo vya kutolea huduma ya Optometria na maduka yanayosambaza na kuuza vifaa vya Optometria tisa, vituo vya tiba asili na tiba mbadala **74**, maabara binafsi za afya **117**, taasisi zinazotoa huduma za afya ya mazingira **23**. Aidha, Wizara kupitia Baraza la Famasi imesajili vyuo vinne vinavyotoa kozi katika ngazi ya cheti na vyuo vitatu vinavyotoa kozi ya mwaka mmoja (pharmaceutical dispensers) ambavyo ni vya wamiliki binafsi. Vilevile, Baraza la Famasi limetoa mafunzo kwa watoa dawa **692** wa maduka ya dawa muhimu na wamiliki wa maduka ya dawa muhimu **886**. Pia, Baraza la Famasi limesajili maduka mapya **106** ya dawa moto, maduka **490** ya dawa muhimu na maghala matatu ya kuhifadhi dawa. Nia ya Serikali ni kuhakikisha kuwa vituo vipya vinaanza kutoa huduma kwa wananchi mapema mara baada ya kukamilika ili kuendelea kusogeza huduma za afya karibu na wananchi. Hivyo, Wizara inafanyia kazi taratibu zinazotumika ili kuondoa changamoto zinazochelewesha usajili wa vituo vya kutolea huduma. Kwa kuwa taratibu za usajili zinaanzia katika Halmashauri husika, ninatoa wito kwa Mamlaka za Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kuhakikisha wanakamilisha taratibu zote zinazotakiwa mapema ili kukamilisha usajili kwa wakati.

112. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15, Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala kwa kushirikiana na Taasisi ya Utafiti wa Dawa za Asili Muhimbili lilitoa mafunzo kwa waganga wa Tiba Asili **54** kuhusu lishe bora, usafi, kuandaa dawa za asili na namna bora ya kumhudumia

mgonjwa. Aidha, Baraza liliondoa mabango **1,128** ya waganga wa tiba asili katika maeneo mbalimbali yanayokinzana na Sheria; Na. 23 ya mwaka 2012 iliyoanzisha Tiba Asili na Tiba Mbadala ambayo inakataza matangazo yanayopotosha wananchi kuhusu matibabu ya magojwa. Kati ya hayo mabango hayo yaliondolewa katika Manispaa za Temeke (248), Ilala (580) na Kinondoni (300). Vilevile, zoezi hilo pia, lilifanyika katika Jiji la Mbeya kwa mafanikio makubwa. Zoezi hilo ni endelevu na litatekelezwa katika mikoa yote nchini. Pia, Baraza lilifanya ufuatiliaji wa huduma za tiba asili katika Mikoa ya Njombe, Singida na Dar es Salaam na kutoa elimu kuhusu Sheria, Kanuni, Miongozo mbalimbali kwa waratibu **17** wa mikoa hiyo pamoja na baadhi ya waganga **290** wa tiba asili.

113. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Baraza la Madaktari ilipitisha Hospitali za Rufaa za Mkoa za St. Gaspar (Itigi), Tumbi (Pwani) na Songea (Ruvuma) kutoa mafunzo kwa vitendo kwa madaktari wapya na hivyo kufanya hospitali zinazotoa mafunzo kwa vitendo kufikia **20**. Aidha, Baraza liliandaa Mwongozo wa mafunzo kwa vitendo kwa Madaktari na Madaktari wa meno na kusambaza jumla ya nakala **1800** za mwongozo huo.

114. Mheshimiwa Spika, Azimio Na. 4/2014 la Itifaki ya kuanzisha Tume ya Utafiti wa Afya ya Afrika Mashariki lilipitishwa na Bunge na kuidhinishwa na Mheshimiwa Dkt Jakaya Mrisho Kikwete, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, Wizara iliandaa Kanuni ya Ulinzi na Usalama wa Mtoto, marekebisho ya Kanuni ya Makao ya

Watoto, Kanuni za Sheria ya Udhhibiti wa Kemikali za Viwandani, Kanuni za Afya ya Jamii Kuhusu Usimamizi wa Uchafu na utunzaji wa Mabaki ya Binadamu, Kanuni za Usimamizi wa Bidhaa za Tumbaku na Kanuni ya Kamati ya Ustawi wa Jamii kwenye mahabusi za watoto.

115. Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea na utaratibu wa kufanya mabadiliko ya Sheria iliyoanzisha Bohari ya Dawa ili kuiwezesha kufanya kazi kwa ufanisi zaidi. Katika mwaka 2015/16, Wizara itawasilisha Muswada wa Sheria ya Wakala wa Maabara ya Mkemia wa Serikali na Muswada wa Sheria ya Wataalam wa Kemia ili usomwe Bungeni kwa mara ya pili. Aidha, Wizara itawasilisha Muswada wa Sheria ya marekebisho ya Sheria ya Chakula, Dawa na Vipodozi Sura 219. Vilevile, itaandaa Kanuni chini ya Sheria ya Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, Kanuni chini ya Sheria ya Usimamizi wa Hospitali Binafsi na Kanuni nyingine za Sheria za Afya na Ustawi wa Jamii.

HUDUMA ZA USTAWI WA JAMII

116. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kuratibu, kutoa na kusimamia huduma za ustawi wa jamii kwa makundi maalum ambayo ni wazee, watu wenye ulemavu, watoto walio katika mazingira hatarishi, watoto walio katika mkinzano na sheria, familia zenye migogoro ya ndoa na familia zenye dhiki.

Huduma kwa Wazee na Watu Wenye Ulemavu

117. Mheshimiwa Spika, Serikali iliendelea kutoa huduma za msingi zikiwemo chakula, malazi, mavazi, matibabu na unasihi kwa wazee na watu wenye ulemavu wasiojiweza **869** wanaotunzwa na kulelewa katika makazi **17** ya Serikali. Kati yao wanaume ni **408** na wanawake **461**. Aidha, Wizara iliratibu huduma za matunzo katika makazi **24** yanayoendeshwa na mashirika yasiyo ya kiserikali. Katika kufanikisha utengamao wa wazee na watu wenye ulemavu, Wizara imewezesha kujengwa kwa nyumba **42** za bei nafuu kwa kushirikisha jamii na kuwatengamanisha wakazi **110** katika jamii kwenye makazi ya Nandanga (Wilaya ya Lindi) na Mkaseka (Wilaya ya Masasi).

118. Mheshimiwa Spika, Wizara imechukua hatua mbalimbali za kuhakikisha inaboresha huduma za wazee, ikiwemo kuanzisha taaluma maalum za wazee (Geatric care) katika Chuo Kikuu cha Sayansi Shirikishi cha Muhimbili. Awali taaluma hii ya kibingwa ilikuwa haipo nchini, hivyo kwa kutambua umuhimu wa wazee tumeanzisha ili kuboresha huduma za matibabu kwa wazee. Aidha, napenda kuzipongeza Halmashauri za Kilindi, Pangani, Iramba, Songea, Tarime na Kaliua ambazo zimechukua jukumu la kuwalipia Wazee kadi za CHF ili kuhakikisha wanapata huduma za afya wanapozihitaji bila kikwazo cha fedha. Naomba kuchukua nafasi hii kuwakumbusha kuwa jukumu la kuwahudumia wazee ni la Halmashauri, Hivyo ni vyema Halmashuri zikajipanga kwa kuwalipia au kutoa huduma bila malipo kwa wazee.

119. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inatambua kwamba kudhoofika kwa mfumo wa kinga ya jamii kumechangia mmomonyoko wa maadili na kupungua kwa huduma ya matunzo, na hadhi ya wazee katika jamii. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaimarisha na kurahisisha upatikanaji wa haki na huduma kwa wazee na matunzo stahiki katika makazi kwa ajili ya wazee waliokosa ndugu na jamaa wa kuwatunza.

120. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu maadhimisho ya Kitaifa ya Siku ya Wazee, Watu wenye ulemavu, fimbo nyeupe na watu wenye ualbino. Maadhimisho yanaweka msisitizo kwa jamii kuachana na mila potofu zinazowanyima haki watu wenye ulemavu ikiwemo haki ya kuishi, kushiriki katika masuala ya kijamii na kupewa ulinzi. Haki hizo zitapatikana kwa kujenga mazingira yasiyokuwa na vikwazo katika jamii. Aidha, hivi karibuni kumejitokeza tena wimbi la mauaji ya watu wenye ualbino, vitendo vinavyofanywa kwa imani zinazohusishwa na ushirikina. Vitendo hivyo ni ukiukwaji mkubwa wa haki za binadamu na ni fedheha kwa Taifa letu. Nachukua fursa hii kulaani desturi hiyo na kuiasa jamii na wananchi kwa ujumla kuachana na imani hizo potofu zinazohatarisha maisha ya watazania wenzetu. Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau wake itaandaa mkakati madhubuti wa uelimishaji wa Jamii dhidi ya vitendo viovu kwa watu wenye ualbino.

121. Mheshimiwa Spika, Wizara imetoa mafunzo ya marekebisho na utengamao kwa Maafisa Ustawi wa Jamii kutoka katika Halmashauri za Wilaya za Mvomero, Kilombero, Ruangwa, Dodoma, Nkasi, Masasi, Manyoni, Biharamulo na Sumbawanga (Hospitali ya Mkoa wa Rukwa). Mafunzo hayo yalilenga kuwajengea uwezo wa kuandaa na kuratibu mipango ya kuwahudumia watu wenye ulemavu. Vilevile, mafunzo hayo yatazijingea Halmashauri uwezo wa kupanga mipango inayozingatia mahitaji ya watu wenye ulemavu katika jamii. Wizara imeweka suala la marekebisho na utengamao katika Mpango Mkakati wa IV wa Sekta ya Afya (2015-2020) ili kuweka misingi ya kiutekelezaji katika halmashauri.

122. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutoa mafunzo jumuishi kwa watu wenye ulemavu katika vyuo vya Yombo Dar es Salaam na Chuo cha Wasioona Singida ili kuwawezesha kujiajiri au kuajiriwa. Jumla ya vijana **63** wamehitimu; kati yao wanawake ni **34** na wanaume **29**. Aidha, jumla ya vijana **110** wanaendelea na mafunzo ikiwa wanawake ni **51** na wanaume **59**. Vilevile, Wizara imekarabati miundombinu ya vyoo, na mabweni katika Chuo cha Wasioona Singida na kukifanya kuwa rafiki zaidi kwa watu wenye ulemavu.

Huduma za Ustawi wa Familia, Watoto, Malezi na Maendeleo ya Awali ya Watoto Wadogo

123. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha huduma za ulinzi na usalama kwa watoto, Wizara ilitoa mafunzo ya ulinzi na usalama wa watoto kwa maafisa ustawi wa jamii na Timu za Ulinzi na Usalama. Mafunzo hayo yalitolewa katika Halmashauri za Shinyanga, Mkuranga, Kibaha, Same, Muleba, Karatu, Bagamoyo, Kisarawe, Kahama na Manispaa ya Shinyanga na Iringa, na Jiji la Arusha na Mbeya. Hadi kufikia mwezi Machi 2015 jumla ya halmashauri **30** zimewezeshwa kuanzisha Mfumo wa Ulinzi na Usalama wa Mtoto. Aidha, Wizara imesambaza na kutoa mafunzo ya Mpango Kazi wa Kitaifa wa Huduma kwa Watoto Walio Katika Mazingira Hatarishi (2013-2017) na Sheria ya Mtoto Na. 21 ya 2009 na kanuni zake kwa watendaji wakuu katika halmashauri **37 (Kiambatisho Na.10)**.

124. Mheshimiwa Spika, Mpango wa Ulinzi na Usalama wa Mtoto umesaidia kuongeza uelewa wa jamii kuhusu haki ya kupata ulinzi na matunzo kutoka kwa Jamii. Mafanikio hayo yanaonekana kutokana na kuongezeka kwa idadi ya wananchi wanaojitokeza kufichua vitendo vya unyanyasaji, ukatili, udhalilishaji na unyonyaji kwa watoto. Aidha, jumla ya matukio **3,449** yameripotiwa katika Halmashauri za Manispaa za Temeke, Ilemela, Ilala, Kinondoni na Nyamagana ukilinganisha na matukio **2,250** yaliyoripotiwa katika mwaka 2013/14. Vilevile, jumla ya matukio **3,206** yameripotiwa kwa njia ya simu maalum ukilinganisha na matukio **2,362** kwa mwaka 2013/14.

125. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Mpango wa Ulinzi na Usalama wa Mtoto, Wizara ilifanya kongamano la watoto walio katika mazingira hatari. Washiriki **172** walitoka Wizara, Idara, na Taasisi za Serikali, **119** walitoka Mashirika yasiyo ya kiserikali na **47** wawakilishi wa watoto walitoka Mikoa ya Kagera, Shinyanga, Mwanza, Dar es salaam, Mara, Pwani, Kigoma na Iringa inayotekeleza mpango huo. Aidha, kongamano hilo lilitanguliwa na maadhimisho ya wiki ya ulinzi na usalama wa mtoto katika Halmashauri za Wilaya ya Iringa, Hai, Bukoba, Kisarawe, Kibaha, Magu, Shinyanga, Kasulu, Tandahimba, Nanyumbu, Masasi, Newala na Mtwara; Manispaa za Kinondoni, Ilala, Temeke, Musoma, Ilemela, Nyamagana, Shinyanga na Mtwara; na Miji ya Njombe na Masasi.

126. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu, kutoa na kusimamia huduma ya malezi ya kambo na kuasili ambapo jumla ya mashauri **105** yalipokelewa na jumla ya watoto **80** wapo katika malezi ya kambo na watoto **25** waliasiliwa. Katika kuimarisha na kuboresha mahusiano katika familia, Wizara imeendelea kuratibu huduma za unasihi, usuluhishi na upatanishi katika mashauri ya ndoa zenye mifarakano na migogoro katika Baraza la Usuluhishi wa Ndoa la Kamishna wa Ustawi wa Jamii. Jumla ya mashauri **150** yalipokelewa, **30** yalisuluhishwa, **45** yalipelekwa mahakamani na **75** yanaendelea kusikilizwa.

127. Mheshimiwa Spika, Wizara imetoa mafunzo ya kuwajengea uwezo walezi **600** wanaotoa huduma katika makao ya watoto na vituo vya kulelea watoto wadogo mchana. Aidha, Wizara imeendelea kusimamia ubora wa huduma zinazotolewa na vyuo vya malezi ya watoto vinavyoendeshwa na watu binafsi pamoja na mashirika. Vilevile, Wizara imeendelea kuratibu uanzishaji na uendeshaji wa vituo vya kulelea watoto wadogo mchana na vyuo vya malezi ya watoto. Pia, jumla ya vituo **51** vya kulelea watoto wadogo mchana na vyuo viwili vya malezi vilisajiliwa.

128. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara itaendelea kuanzisha mifumo ya Ulinzi na Usalama wa Mtoto katika halmashauri **13** na kuendesha mafunzo kwa Timu za Ulinzi na Usalama za Mtoto na maafisa ustawi wa jamii. Aidha, Wizara itaendelea kusambaza na kutoa mafunzo kwa watendaji wakuu katika halmashauri zilizobaki kuhusu Mpango Kazi wa Kitaifa wa II wa Watoto walio katika Mazingira Hatarishi (2013-2017). Aidha, Sheria ya Mtoto Na. 21 ya 2009 na kanuni zake zitasambazwa ili kuboresha utoaji wa huduma kwa watoto walio katika mazingira hatarishi.

Huduma za Haki za Mtoto na Marekebisho ya Tabia

129. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kusimamia na kuratibu huduma zitolewazo kwa watoto walio katika mkinzano na sheria. Wizara imehudumia jumla ya watoto **337** wakiwemo wavulana **304** na wasichana **33** waliohifadhiwa katika mahabusu za watoto za Mbeya,

Moshi, Tanga, Arusha, Dar es salaam na shule ya Maadilisho Irambo Mbeya. Aidha, Wizara imeendelea kuwajengea uwezo watumishi wanaohudumia watoto walio katika mkinzano na sheria, ambapo watumishi **133** kutoka Halmashauri ya Manispaa ya Temeke, na mahabusu za watoto Mbeya, Moshi, Tanga, Arusha, Dar es salaam na shule ya Maadilisho Irambo walipatiwa mafunzo kuhusu sheria, kanuni na miongozo ya utoaji huduma. Katika mwaka 2015/16, Wizara itatoa mafunzo kwa wawezeshaji **20** katika Jiji la Mbeya na Manispaa ya Temeke ambao watatumika kutoa mafunzo kwa wasaidizi **67** wa watoto walio katika mkinzano na sheria wawapo mahakamani.

UDHIBITI WA KEMIKALI NCHINI

130. Mheshimiwa Spika, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ilipokea jumla ya Sampuli **10,974**. Sampuli **3,260** zilikuwa za vyakula, dawa, kemikali, maji na maji taka, bidhaa za viwandani na mazingira. Kati ya hizo sampuli **2,658** ambazo ni sawa na asilimia **82** zilichunguzwa na kutolewa matokeo. Sampuli nyingine **7,714** zilikuwa za makosa ya jinai, kati ya hizo sampuli **6,318** ambazo ni sawa na asilimia **82** zilichunguzwa na kutolewa matokeo.

131. Mheshimiwa Spika, Wakala ulitoa mafunzo kuhusu Sheria ya Usimamizi na Udhhibiti wa Kemikali za Viwandani na Majumbani Sura 182 juu ya matumizi na usafirishaji salama wa kemikali kwa wadau **655**. Aidha, mafunzo kuhusu Sheria ya Usimamizi wa Teknolojia ya Vinasaba vya

Binadamu Sura 73 yalitolewa kwa wadau **703**. Mafunzo hayo yalihusu uelewa wa taratibu za uchukuaji, ufungaji, uhifadhi na usafirishaji wa sampuli na vielelezo vinavyohitaji uchunguzi wa kimaabara wa Sayansi Jinai. Vilevile, vyombo vya habari na njia mbalimbali za mawasiliano zilitumika kuelimisha jamii kuhusu Sheria hizo.

132. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/15, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ulitekeleza mradi wa kuzuia na kudhibiti ajali zinazohusisha kemikali ili kuepusha madhara kwa binadamu na uharibifu wa mazingira na mali. Aidha, jumla ya vituo **20** vya mipakani vilikaguliwa na jumla ya mizigo **9,683** ya kemikali iliruhusiwa kuingizwa nchini baada ya kukidhi matakwa ya sheria.

133. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wakala itaendelea na hatua za mwisho za kupata ithibati kwa ajili ya uchunguzi wa kimaabara. Aidha, Wakala utajenga jengo kwa ajili ya Maabara ya Kanda ya Nyanda za Juu Kusini, Mbeya na kufanya ukarabati wa jengo la Maabara ya Vinasaba vya Binadamu. Vilevile, jengo la Maabara ya Kanda ya Mashariki Makao Makuu Dar es Salaam litakarabatiwa.

UDHIBITI WA UBORA WA CHAKULA, DAWA, VIPODOZI NA VIFAA TIBA

134. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Mamlaka ya Chakula na Dawa imeendelea kudhibiti usalama na ubora wa bidhaa za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba kwa kukagua maeneo **6,484** yanayohusika na

uzalishaji na uuzaji wa bidhaa hizo. Maeneo yaliyokaguliwa ni pamoja na ya kusindika chakula **1,484**, sehemu za kuuzia chakula **2,630**, maduka ya dawa **1,582**, vituo vya afya **328**, maduka ya vipodozi **1,992**, maduka ya vifaa tiba **42**, viwanda vya dawa nje ya nchi **76**, viwanda vya dawa vya ndani vinne na viwanda vya vipodozi vinane. Kati ya maeneo **6,484** yaliyokaguliwa, maeneo **5,624** yalikitidhi vigezo sawa na asilimia **87**. Maeneo ambayo hayakukidhi matakwa ya Sheria, wamiliki walielekezwa kufanya marekibisho husika ndani ya muda maalum.

135. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Chakula na Dawa ilisajili na kuhuisha vibali vya maeneo **5,912** ya kufanyia biashara za chakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba. Aidha, Mamlaka ilitathmini na kusajili aina **2,608** za chakula, **2,264** za dawa, **914** za vipodozi, **56** vifaa tiba na dawa **16** za majaribio. Vilevile, Mamlaka ilitoa vibali **8,982** vya kuingiza bidhaa nchini na **1,180** vya kusafirisha bidhaa nje ya nchi.

136. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ilisimamia uteketezaji wa bidhaa ambazo hazifai kwa matumizi ya binadamu; hii ni pamoja na tani **60** za chakula zenye thamani ya **Shilingi 120,998,636**, tani **73** za dawa zenye thamani ya **Shilingi 1,339,724,344** na tani **8.82** za vipodozi zenye thamani ya **Shilingi 46,407,304**. Ili kuhakikisha kuwa jamii inatumia chakula salama na bora, Wizara itakamilisha Sera ya Chakula Salama na kuisambaza kwenye Mikoa na Halmashauri zote nchini. Sera hiyo itasaidia kuweka mkazo kwenye ukaguzi wa maeneo ya kutayarisha, kusafirisha, kuhifadhi au kuuzia

chakula kwa kuyakagua na kuyaboresha zaidi. Aidha, Mamlaka ilichunguza sampuli **4,714** ambapo **1,854** zilikuwa za dawa, **2,676** za chakula, **106** za vifaa tiba na **78** za vipodozi. Kati ya sampuli zilizochunguzwa, sampuli **4,573** zilikidhi viwango sawa na asilimia **97**. Bidhaa ambazo hazikukidhi vigezo ziliondolewa katika soko na baadhi zilikataliwa au kufutiwa usajili. Baadhi ya dawa hizo ni pamoja na dawa ya kutibu fangasi ya Ketokonagoli, dawa ya malaria ya maji na vidonge aina ya *Amodiaquine*. Dawa zote za kikohozi zenye kiambato hai cha *Phemlypopanolamine*, dawa ya sindano ya *Chloromphemicol Sodium Succinate* inayotengenezwa na Kiwanda cha Lincoln Pharmaceutical Limited India na dawa ya maji *kapsulin aina ya Cloxacillin*.

137. Mheshimiwa Spika, Mamlaka iliendelea kutoa elimu kwa umma kupitia radio, televisheni, magazeti, mikutano na imeanza utaratibu wa kutembelea Taasisi za elimu ambapo shule **16** za msingi na sekondari katika Mkoa wa Dar es Salaam zilipatiwa elimu kuhusu matumizi sahihi ya vipodozi. Aidha, Mamlaka ilipokea na kutathmini taarifa **206** za madhara yaliyohisiwa kutokana na matumizi ya dawa. Tathmini ilibaini kuwa madhara hayo hayakuwa na uhusiano na matumizi ya dawa. Vilevile, watoa huduma za afya **202** na wajumbe **56** wa Timu ya Uendeshaji wa Huduma za Afya ya Mkoa katika Mikoa ya Kigoma, Tabora, na Singida walipewa mafunzo juu ya kukusanya taarifa za madhara ya dawa. Pia, Mamlaka imeanza ujenzi wa ofisi na maabara ya Kanda ya Ziwa katika Jiji la Mwanza. Ili kuhakikisha kuwa jamii inatumia chakula salama na

bora, Wizara itakamilisha Sera ya Chakula Salama na kuisambaza kwenye Mikoa na Halmashauri zote nchini. Sera hiyo itasaidia kuweka mkazo kwenye ukaguzi wa maeneo ya kutayarisha, kusafirisha, kuhifadhi au kuuzia chakula kwa kuyakagua na kuyaboresha zaidi.

138. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kupitia Mamlaka ya Chakula na Dawa inaendelea kutekeleza Mpango wa Uwianisho wa Taratibu za Udhhibiti wa Dawa kwa nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) uliozinduliwa mwaka 2012. Mpango huo ambao ni wa kwanza kutekelezwa katika Bara la Afrika, ulianzishwa kwa madhumuni ya kuongeza upatikanaji wa dawa muhimu na zilizo bora, salama na fanisi katika nchi wanachama kwa kutumia mifumo ya pamoja. Awamu ya Kwanza ya utekelezaji wa Mpango ilimalizika tarehe 31 Desemba, 2014, ambapo miongozo ya tathmini na usajili wa dawa, utengenezaji bora wa dawa na mifumo ya uhakiki ubora wa huduma zinazotolewa na Mamlaka za Udhhibiti wa Dawa za Nchi wanachama iliyowianishwa (harmonized guidelines) na kuidhinishwa na Baraza la Mawaziri wa Jumuiya mwezi Septemba, 2014. Miongozo hiyo imeanza kutumika na Mamlaka za Udhhibiti wa Dawa za nchi wanachama kuanzia tarehe 1 Januari, 2015.

139. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Awamu ya Pili ya Mpango, itazingatia kutoa mafunzo kwa watatalaam wa tathmini na usajili wa dawa (Drug Assessors) pamoja na ukaguzi wa viwanda vya dawa (Drug Inspectors). Vilevile, tathmini za pamoja za dawa

na ukaguzi wa viwanda vya dawa kwa lengo la kusajili dawa zilizoombewa usajili kwa utaratibu wa pamoja (joint assessment and inspection procedures) ili kuongeza upatikanaji wa dawa bora, salamu na fanisi katika nchi wanachama. Mafunzo hayo yataendeshwa kwa kushirikiana na wataalam kutoka Shirika la Afya Duniani (WHO) na Taasisi ya Udhhibiti Dawa ya Uswisi (SWISSMEDIC). Pia, katika kipindi hiki, Mpango utapanua wigo wake ambapo utekelezaji wa uwianisho wa mifumo ya udhibiti wa madhara yatokanayo na matumizi ya dawa, ufuatiliaji wa ubora wa dawa katika soko na udhibiti wa vifaa tiba na vitendanishi utaimarishwa. Kwa upande wa Jumuiya ya Uchumi ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC), Wizara kupitia Mamlaka ya Chakula na Dawa itaendelea na utekelezaji wa mpango wa uwianisho wa mifumo ya udhibiti wa dawa kwa nchi za SADC sanjari na ule wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.

UTAFITI WA MAGONJWA YA BINADAMU

140. *Mheshimiwa Spika*, Wizara kupitia Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu, imekamilisha ufuatiliaji kuhusu njia bora za kutibu maji katika Wilaya za Geita na Kisarawe. Matokeo ya utafiti huo yamewezesha kuandaa mpango wa uhamasishaji kuhusu usalama wa maji ngazi ya kaya kitaifa ikiwa ni moja ya kinga muhimu dhidi ya magonjwa ya kuhara. Aidha, Wizara imeandaa Mpango kazi wa kuhamasisha tiba za maji ngazi ya kaya na kujenga kituo cha mafunzo ya vyoo bora katika kijiji cha Katoma wilayani Geita. Vilevile, Taasisi kwa kushirikiana na Halmashauri

ya Wilaya ya Geita imekamilisha uhamasishaji katika vitongoji vyote vya kijiji cha Katoma na kuanzisha Kamati za Vitongoji ili kusaidia Kamati ya Kijiji katika udhibiti wa mazingira na tayari wananchi wameshaanza ujenzi wa vyoo bora.

141. Mheshimiwa Spika, Taasisi kwa kushirikiana na Mpango wa Magonjwa Yaliyokuwa Hayapewi Kipaumbele ilifanya utafiti wa ufuatiliaji wa ugonjwa wa matende na mabusha katika Wilaya za Lushoto, Muheza, Mkuranga, Newala na Tandahimba. Matokeo ya utafiti huo yameonesha kuwa katika wilaya hizo maambukizi yamepungua chini ya asilimia moja na hivyo ugawaji wa dawa utasitishwa katika maeneo hayo. Aidha, utafiti wa matende na mabusha ulifanyika katika wilaya **35** za Mikoa ya Iringa, Rukwa, Dodoma, Mbeya, Morogoro, Singida, Ruvuma na Njombe. Matokeo ya utafiti huo yameonesha kuwa maambukizi ya ugonjwa yamepungua chini ya asilimia mbili. Vilevile, utafiti wa ugonjwa wa vikope uliendelea katika wilaya **19** ambapo matokeo yameonesha Wilaya saba za Kilindi, Tunduru, Kongwa, Mpwapwa, Chemba, Meatu na Bahi bado zitahitaji umezeshaji dawa kwa kinga-tiba. Pia, utafiti wa awali katika wilaya **19** umeonesha kuwa ni Wilaya moja tu ya Chunya itahitaji kuanza zoezi la ugawaji wa dawa za ugonjwa wa vikope.

142. Mheshimiwa Spika, Taasisi ilifanya utafiti wa majaribio ya dawa za kudhibiti VVU ili kutathmini ubora wa dawa mpya ijulikanayo kama *FOZIVUDINE* iliyo katika mseto wa dawa zitakazotumika kwa wagonjwa wanaoanza dawa na wale wanaojenga usugu wa dawa za kundi la

kwanza. Utafiti huo umeshakamilika na sasa uchambuzi wa takwimu unaendelea. Katika mwaka 2015/16, Taasisi itaendelea kufanya utafiti wa kufupisha tiba ya kifua kikuu na za kutafuta namna bora ya kugundua vimelea vya kifua kikuu. Katika kipindi hicho utafiti utafanyika kwa kushirikiana na nchi za Afrika zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara. Utafiti wa *NC005* utahusisha nchi za Afrika Kusini na Uganda na utafiti wa *NC006* utahusisha nchi za Afrika Kusini, Zambia, Kenya na Uganda. Aidha, Taasisi itaendelea kufanya tafiti za dawa za kutibu uti wa mgongo kwa wagonjwa wenye VVU na utafiti wa kubaini kiwango cha maambukizi ya kichocho na minyoo ya tumbo katika Wilaya za Rorya na Butiama mkoani Mara.

USHIRIKIANO WA NDANI NA NJE YA NCHI

143. *Mheshimiwa Spika*, Wizara iliendelea kushirikiana na nchi rafiki katika kuimarisha Sekta ya Afya nchini. Aidha, iliratibu na kushiriki kwenye mikutano ya jumuiya za kikanda za SADC, EAC, ECSA- HC na mashirika mengine ya kitaifa na katika kutekeleza maamuzi ya pamoja yenye manufaa kwa taifa. Katika mwaka 2015/16, Wizara itaimarisha ushirikiano na nchi rafiki na Mashirika ya Kimataifa yanayosaidia Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii. Aidha, itaimarisha ushirikiano na sekta nyingine ambazo zinachangia katika kutoa huduma za afya na ustawi wa jamii nchini. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na mikoa na wadau wa sekta itaendelea kuadhimisha siku mbalimbali za afya za kitaifa na kimataifa. Baadhi ya siku hizo ni za Afya, Malaria Afrika, UKIMWI, Kifua Kikuu, Ukoma, Wazee, Albino, Watu

Wenye Ulemavu, Kutotumia Tumbaku, Tiba Asili ya Mwafrika, Wachangia Damu, Utepe Mweupe, Siku ya Wauguzi na Fimbo Nyeupe.

SHUKRANI

144. *Mheshimiwa Spika*, napenda kuchukua nafasi hii ya kipekee kuzishukuru nchi za Denmark (DANIDA), Uswisi (SDC), na Ireland (Irish Aid), Canada (DFATD) na Mashirika ya Maendeleo ya Kimataifa yakiwemo Benki ya Dunia, UNICEF na UNFPA kwa kutoa misaada katika Mfuko wa Pamoja wa Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii ambao umesaidia kwa kiasi kikubwa kuboresha huduma za afya na ustawi wa jamii. Pia, napenda kuzishukuru nchi nyingine za Canada, China, Cuba, Hispania, India, Italia, Japan, Korea Kusini, Marekani, Misri, Sweden, Uingereza, Ujerumani na Ufaransa na ambazo zimeendelea kuisaidia Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kwa njia mbalimbali.

145. *Mheshimiwa Spika*, vilevile nayashukuru mashirika mengine ya Kimataifa kwa ushirikiano wao waliotoa kwa Wizara. Mashirika haya yanajumuisha Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Benki ya Nchi za Kiarabu kwa ajili ya Maendeleo ya Uchumi ya Nchi za Afrika (BADEA), Jumuiya ya Nchi za Ulaya (EU), GAVI, Shirika la Kimataifa la Nguvu za Atomiki (IAEA), Shirika la Umoja wa Mataifa la Kudhibiti UKIMWI (UNAIDS), Shirika la Umoja wa Kimataifa la Maendeleo (UNDP), Shirika la Afya Duniani (WHO) na Benki ya Dunia (WB). Wengine ni *Abbott Fund*, *BASIC NEED (UK)*, *ACF – Canada*, *Baylor College of Medicine* ya Marekani,

Canadian Bar Association, CDC, CORDAID (Netherlands), CUAMM, DANIDA, DFID, Engender Health (USA), EED, Elizabeth Glaser Paediatric Aids Foundation (EGPAF), Family Health International (FHI360), FINIDA, GIZ, Good Samaritan Foundation (GSF), German TB and Leprosy Relief Association (GLRA), HelpAge International, ILO, Jane Adams School of Social Work ya Chuo Kikuu cha Illinois Marekani, John Snow Incorporation (JSI), JICA, KOICA, KfW, Madaktari Afrika na Madaktari Wasio na Mipaka (Medicins Sans Frontieres – MSF),MSERIOR, ORIO, P4H, SAREC, SDC, SIDA (Sweden), Shirika la Upasuaji la Spain, SIGN la Marekani, na Shirika la Human Resource Capacity Project, Touch Foundation, USAID na UN-Women.

146. Mheshimiwa Spika, tunawashukuru pia Wadau wa Maendeleo ambao ni African Programme for Orchorceriasis Control, Africare, Axios International, Aids Relief Consortium, AIHA, ASCP, ASM, APHL, Balm and Gillead Foundation, Bill and Melinda Gates Foundation, Clinton Health Access Initiative, CLSI, CMB, Christoffel Blinden Mission (CBM), Christian Relief Services (CRS), Citi Bank, Department of Defence ya Marekani, Community of Saint Egidio (DREAM), Duke University, ECSA, Futures Group, Glaxo Smith Kline (GSK), Global Fund, General Electric (GE – USA), Havard University na University of Maryland, Helen Keller International, Henry Jackson Foundation, IMA, ICAP, International Trachoma Initiative, Intrahealth, International Eye Foundation, I-TECH, Jhpiego, Johns

Hopkins University, Labiofarm Industry, London School of Hygiene and Tropical Medicine, Management Science for Health (MSH), MEDA, Merck & Company, Malaria No More, Military Advancement for Medical Research, NOVARTIS, Pathfinder, PATH, President's Emergency Plan for AIDS Relief (PEPFAR), Pharm Access International, PactWorld, Plan International, Pfizer, Qiagen, Research Triangle Institute (RTI), Regional Psychosocial Support Initiatives (REPSI), Saint Thomas Hospital- London, Save the Children, SightSavers International, Supply Chain Management Systems (SCMS) na University of Columbia, URC, USA-Presidential Malaria Initiative (PMI), World Vision, FXB, Walter REED Army Institute of Research (WRAIR) na World Education Inc.

147. Mheshimiwa Spika, niwashukuru watu binafsi, vyama vya hiari na mashirika yasiyo ya kiserikali ya ndani ya nchi kwa kuwa mstari wa mbele katika kuchangia uimarishaji wa huduma za afya na ustawi wa jamii. Mashirika hayo ni pamoja na *AGOTA, Aga Khan Foundation, APHFTA, AMREF, AGPAHI, APT, BAKWATA, Benjamin William Mkapa HIV/AIDS Foundation, CCBRT, CSSC, CCT, Counsenuth, ELCT, Ifakara Health Institute, Lions Club, MAT, AFRICARE, Msalaba Mwekundu, MEHATA, MEWATA, MUKIKUTE, MDH, MeLSAT, PASADA, PAT, PSI, PRINMAT, Rotary Club International, SIKIKA, Shree Hindu Mandal, TANNA, TPHA, TPRI, Tanzania Surgical Association (TSA), Tanzania Diabetic Association, TANESA, THPS, TUNAJALI, Tanzania Midwife Association, TDA, TAYOA, TISS, TEC, UMATI,*

USADEFU, White Ribbon Alliance, Mabaraza yote ya Kitaaluma, Mashirika, hospitali na vituo vya kutolea huduma za afya na ustawi wa jamii nchini pamoja na vyama vyote vya kitaaluma vya sekta ya afya.

148. Mheshimiwa Spika, navishukuru Vyuho Vikuu vya Dar es Salaam, Muhimbili, Sokoine, Ardhi, Mzumbe, Dodoma, Chuo Kikuu Huria, Kumbukumbu ya Hurbert Kairuki, IMTU, Tumaini, St. Agustino, CUHAS, Sebastian Kolowa, St. John, Aga Khan, Morogoro Muslim, Taasisi ya Teknolojia ya Nelson Mandela, Arusha pamoja na Vyuho vyote vilivyo chini ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kwa kuwa mstari wa mbele katika kuchangia uimarishaji wa huduma za afya na ustawi wa jamii. Aidha, nawashukuru wadau wengine waliotoa huduma ya elimu kwa njia za redio, televisheni, magazeti na mitandao ya kijamii katika masuala ya afya na ustawi wa jamii.

149. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki cha utendaji wangu wa kazi nikiwa Waziri, nimepata ushirikiano mkubwa toka kwa viongozi na wafanyakazi wa Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii. Napenda kumshukuru **Mheshimiwa Dkt. Kebwe Stephen Kebwe (Mb.)**, Naibu Waziri wa Afya na Ustawi wa Jamii. Aidha, nachukua fursa hii kumshukuru Katibu Mkuu **Dkt. Donan William Mbando** kwa kunipa ushirikiano katika utekelezaji wa majukumu yangu katika kipindi hiki. Vilevile, nawashukuru **Dkt. Margaret Evelyn Mhando**, Kaimu Mganga Mkuu wa Serikali, **Bwana Rabikira Onafoo Mushi**, Kaimu Kamishna wa Ustawi wa Jamii na Wakurugenzi wa Idara na Vitengo chini ya

Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii. Nawashukuru pia, Mkurugenzi wa Hospitali ya Taifa, na Wakurugenzi wa Hospitali Maalum na za Rufaa za Kanda na Taasisi zilizo chini ya Wizara, Waganga Wakuu wa Mikoa na Wilaya, Waganga Wafawidhi wa Hospitali, Vituo vya Afya na Zahanati, Wakuu wa Vyuo vya Mafunzo ya Afya na Ustawi wa Jamii na wafanyakazi wote wa Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii na Mashirika ya Dini, ya Kujitolea na Binafsi. Natoa shukurani kwa sekta nyingine ambazo tunashirikiana nazo katika kutoa huduma za afya na ustawi wa jamii pamoja na wananchi wote kwa ushirikiano wao. Nawaomba waendeleo kuzingatia misingi ya afya bora ili hatimaye waweze kufanya kazi kwa bidii kwa manufaa ya taifa letu.

150. Mheshimiwa Spika, nichukue fursa hii pia kuishukuru familia yangu. Kipekee namshukuru mke wangu mpenzi **Mariam S. Abdulaziz** na watoto wetu **Tariq, Meyye, Shekhan na Amour** kwa uvumilivu na kunitia moyo katika kutekeleza majukumu yangu ya Kitaifa. Kwa wananchi wa Jimbo la Rufiji nawashukuru kwa ushirikiano mnaoendelea kunipatia katika kuendeleza Jimbo na naahidi nitaendelea kuwaenzi na kuwatumikia kwa nguvu zangu zote ili kuleta mabadiliko ya haraka ya kimaendeleo katika Jimbo letu la Rufiji.

MAPATO NA MAOMBI YA FEDHA KWA KAZI ZILIZOPANGWA KUTEKELEZWA KATIKA MWAKA WA FEDHA 2015/16

Mapato

151. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16 Wizara imekadiria kukusanya mapato ya **Shilingi 122,309,541,000.00**. Kati ya fedha hizo **Shilingi 114,830,753,000.00** zitakusanywa katika mashirika na Taasisi zilizo chini ya Wizara na **Shilingi 7,478,788,000.00** ni kutoka katika vyanzo vya makao makuu. Vyanzo hivyo vinatokana na makusanyo ya uchangiaji wa huduma za afya, tozo na ada mbalimbali, usajili wa vituo binafsi vya kutolea huduma, maabara binafsi na Mabaraza ya Kitaaluma.

Matumizi ya Kawaida

152. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16, Wizara inakadiria kutumia kiasi cha **Shilingi 369,358,418,000.00** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 133,003,758,000.00** zitatumika kwa ajili ya Matumizi Mengineyo na **Shilingi 236,354,660,000.00** zitatumika kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi. Kati ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya Mishahara **Shilingi 43,952,857,000.00** ni kwa ajili ya watumishi wa Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii - Makao Makuu na **Shilingi 192,401,803,000.00** ni kwa ajili ya watumishi wa Taasisi, Mashirika na Wakala zilizo chini ya Wizara.

Miradi ya Maendeleo

153. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/16 Wizara inakadiria kutumia **Shilingi 444,618,452,000.00** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo fedha za ndani ni **Shilingi 70,000,000,000.00** na fedha za nje ni **Shilingi 374,618,452,000.00**. Kati ya fedha hizo za nje, **Shilingi 12,567,233,000.00** zitatolewa na wadau wa maendeleo wanaochangia kupitia mfuko wa pamoja na **Shilingi 362,051,219,000.00** zitatolewa na wadau walio nje ya mfuko wa pamoja.

Maombi ya Fedha kwa Mwaka 2015/16

154. Mheshimiwa Spika, ili kuiwezesha Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii kutekeleza kazi zilizopangwa katika mwaka 2015/16, naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Matumizi ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii pamoja na Taasisi zake yenye jumla ya **Shilingi 813,976,870,000.00**. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 369,358,418,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 444,618,452,000.00** ni kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.

155. Mheshimiwa Spika, Hotuba hii inapatikana pia katika tovuti ya Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii; www.moh.go.tz.

156. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

VIAMBATISHO

VIREFU VYA VIFUPISHO

- AfDB - African Development Bank
- AGOTA - Association of Gynaecologists and Obstetricians of Tanzania
- AGPAHI - Ariel Glaser Paediatric Health AIDS Health Care Initiative
- AIDS - Acquired Immuno-Deficiency Syndrome
- AIHA - American International Health Alliance
- AMREF - African Medical and Research Foundation
- APHFTA - Association of Private Health Facilities in Tanzania
- APHL - Association of Public Health Laboratories
- ARV - Anti-Retro Viral
- ASCP - American Society for Clinical Pathology
- ASM - American Society for Microbiology
- BADEA - Banque Arabe pour Development Economique en Afrique
- BAKWATA - Baraza Kuu la Waislamu Tanzania
- CBM - Christoffel Brinden Mission
- CCBRT - Comprehensive Community Based Rehabilitation in Tanzania
- CCM - Chama Cha Mapinduzi
- CCT - Christian Council of Tanzania
- CDC - Centres for Disease Control and Prevention, Atlanta Georgia – USA

CHF	-	Community Health Fund
CLSI	-	Clinical and Laboratory Standards Institutes
CORDAID	-	Catholic Organization for Relief and Development Aid
CSSC	-	Christian Social Services Commission
CUAMM	-	International College for Health Cooperation in Developing Countries
CUHAS	-	Catholic University of Health and Allied Sciences
DANIDA	-	Danish International Development Agency
DDH	-	District Designated Hospital
DFATD	-	Department of Foreign Affairs, Trade and Development
DFID-UK	-	Department for International Development
DHIS	-	District Health Information Software
DNA	-	Deoxyribo Nucleic Acid
DPT-HB	-	Diphtheria, Pertussis Tetanus, Hepatitis B
EAC	-	East African Community
ECSA-HC	-	East, Central and Southern Africa Health Community
EED	-	Electro Encephalogram
EGPAF	-	Elizabeth Glaser Paediatric AIDS Foundation
ELCT	-	Evangelical Lutheran Church of Tanzania
EU	-	European Union
FHI	-	Family Health International
FINIDA	-	Finish International Development Agency

GAVI	-	Global Alliance for Vaccine and Immunisation
GE – USA	-	General Electric – United States of America
GIZ	-	German Society for International Cooperation (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
GoT	-	Government of Tanzania
GSF	-	Good Samaritan Foundation
GSK	-	Glasgow Smith Kline
HIB	-	Haemophilus Influenza Type B
HIV	-	Human Immuno Deficiency Virus
HPV	-	Human Papiloma Virus
IAEA	-	International Atomic Energy Agency
ICAP	-	International Center for AIDS Care and Treatment Programs
ILO	-	International Labour Organisation
ILS	-	Integrated Logistic System
IMA	-	International Missionary Association
IMTU	-	International Medical and Technology University
ISO	-	International Standard Organization
JICA	-	Japan International Cooperation Agency
KCMC	-	Kilimanjaro Christian Medical Centre
KfW	-	Kredit feur Wiederaufbau
KOICA	-	Korea International Cooperation Agency
MAT	-	Medical Association of Tannzania

Mb.	-	Mbunge
MDH	-	Management of Development Health
MDP	-	Mectizan Donation Programme
MDR-TB	-	Multi Drug Resistance- Tuberculosis
MEDA	-	Menonnites Economic Development Associates
MEHATA	-	Mental Health Association of Tanzania
MEWATA	-	Medical Women Association of Tanzania
MMAM	-	Mpango wa Maendeleo ya Afya ya Msingi
MNH	-	Muhimbili National Hospital
MOI	-	Muhimbili Orthopaedic Institute
MSD	-	Medical Stores Department
MSF	-	Medicine Sans Frontiers
MSH	-	Management Science for Health
MTUHA	-	Mfumo wa Taarifa za Uendeshaji Huduma za Afya
MUKIKUTE	-	Mapambano ya UKIMWI na Kifua Kikuu – Temeke
MVA	-	Manual Vacuum Aspiration
NACTE	-	National Accreditation Council for Technical Education
NHIF	-	National Health Insurance Fund
NIMR	-	National Institute of Medical Research
NORAD	-	Norwegian Agency for Development
NSSF	-	National Social Security Fund
ORCI	-	Ocean Road Cancer Institute

ORET	- Overseas Related Export Trade
P 4 P	- Pay for Performance
P4H	- Providing for Health
PASADA	- Pastoral Activities and Services for People with AIDS
PAT	- Paediatric Association of Tanzania
PEPFAR	- President's Emergency Plan for AIDS Relief
PHC/PHCI	- Primary Health Care/Primary Health Care Institute
PRINMAT	- Private Nurses and Midwives Association of Tanzania
PSI	- Population Service International
RTI	- Research Triangle Institute
SADC	- Southern Africa Development Cooperation
SADCAS	- Taasisi ya Idhibati ya Nchi za SADC
SAREC	- Swedish Agency for Research Cooperation in Development Countries
SCMS	- Supply Chain Management System
SDC	- Swiss Agency for Development and Cooperation
SIDA	- Swedish International Development Authority
TANESA	- Tanzania Netherlands Support to AIDS Control
TEC	- Tanzania Episcopal Conference
TEHAMA	- Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
THPS	- Tanzania Health Promotion Support
TISS	- Tanzania Interbank Settlement Systems

- TPHA - Tanzania Public Health Association
- TPRI - Tanzania Pesticides Research Institute
- UKIMWI - Upungufu wa Kinga Mwilini
- UN - United Nations
- UNAIDS - United Nations Programme on AIDS
- UNDP - United Nations Development Programme
- UNFPA - United Nations Fund for Population Activities
- UNHCR - United Nations High Commission for Refugees
- UNICEF - United Nations Children's Fund
- URC - University Research Co.
- USA - United States of America
- USADEFU - Usambara Development Fund
- USAID - United States Agency for International Development
- VVU - Virusi Vya UKIMWI
- WHO - World Health Organization

